

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
ALTI YAŞINDAKİ BİR KIZ ÇOCUĞUNUN
EVLİLİK ADI ALTINDA CİNSEL İSTİSMARA
MARUZ BIRAKILMASI OLAYININ
ARAŞTIRILARAK BENZER OLAYLARIN
YAŞANMAMASI VE HER TÜRLÜ ÇOCUK
İSTİSMARININ ÖNLENMESİ İÇİN
ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERİN
BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN
MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU
(10/6818, 6819, 6821, 6822, 6823, 6824, 6825)**

**6'ncı Toplantı
15 Mart 2023 Çarşamba**

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İÇİNDEKİLER

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

Sayfa

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Cengiz Aydoğdu'nun, Komisyonun bugünkü gündeme ilişkin açıklaması

III.- SUNUMLAR

1.- UNICEF Çocuk Koruma Uzmanı Pınar Öktem Arıkan'ın, uluslararası izleme mekanizmalarının önerileri ile çocuk koruma sistemlerinin daha güçlü hâl almasıyla ilgili öneriler hakkında sunumu

2.- Doç. Dr. Nilüfer Koçtürk'ün, çocuk istismarının ve ihmalinin ekonomik ve toplumsal etkileri, nedenlerine yönelik açıklamalar ile dünyada ve ülkemizdeki boyutu hakkında sunumu

3.- Prof. Dr. Betül Ulukol'un, çocuk ihmali ve istismarı konusundaki tanımlar ile çocuk ihmali ve istismarının ülkemizdeki ve dünyadaki durumuyla ilgili tespitleri hakkında sunumu

**ALTI YAŞINDAKİ BİR KIZ ÇOCUĞUNUN EVLİLİK ADI ALTINDA CİNSEL İSTİSMARA
MARUZ BIRAKILMASI OLAYININ ARAŞTIRILARAK BENZER OLAYLARIN
YAŞANMAMASI VE HER TÜRLÜ ÇOCUK İSTİSMARININ ÖNLENMESİ İÇİN
ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS
ARAŞTIRMASI KOMİSYONU**

(10/6818, 6819, 6821, 6822, 6823, 6824, 6825)

6'ncı Toplantı

15 Mart 2023 Çarşamba

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

Altı Yaşındaki Bir Kız Çocuğunun Evlilik Adı Altında Cinsel İstismara Maruz Bırakılması Olayının Araştırılarak Benzer Olayların Yaşanmaması ve Her Türlü Çocuk İstismarının Önlenmesi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu saat 15.10'da açıldı.

Komisyon Başkanı Cengiz Aydoğdu, Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklama yaptı.

UNICEF Çocuk Koruma Uzmanı Pınar Öktem Arıkan tarafından, uluslararası izleme mekanizmalarının önerileri ile çocuk koruma sistemlerinin daha güçlü hâl almasıyla ilgili öneriler,

Doç. Dr. Nilüfer Koçtürk tarafından, çocuk istismarının ve ihmalinin ekonomik ve toplumsal etkileri, nedenlerine yönelik açıklamalar ile dünyada ve ülkemizdeki boyutu,

Prof. Dr. Betül Ulukol tarafından, çocuk ihmali ve istismarı konusundaki tanımlar ile çocuk ihmali ve istismarının ülkemizdeki ve dünyadaki durumuyla ilgili tespitleri,

Hakkında sunum yapıldı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından saat 17.49'da toplantıya son verildi.

15 Mart 2023 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 15.10

BAŞKAN: Cengiz AYDOĞDU (Aksaray)

BAŞKAN VEKİLİ: Arzu AYDIN (Bolu)

SÖZCÜ: Mustafa ARSLAN (Tokat)

KÂTİP: Halil ÖZTÜRK (Kırıkkale)

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Komisyonumuzun kıymetli üyeleri, değerli basın mensupları, kıymetli konuklarımız, uzman arkadaşlarımız; hepiniz hoş geldiniz.

Çocuk İstismarının Araştırılmasına Yönelik Meclis Araştırması Komisyonumuzun 6'ncı toplantısını açıyorum.

Toplantı yeter sayımız vardır.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Cengiz Aydoğdu'nun, Komisyonun bugünkü gündeme ilişkin açıklaması

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Son iki çalışmamızda Komisyonumuz deprem bölgesindeki konuya odaklandı. Bugün belki yine biraz deprem odaklı olmakla beraber daha genel konuklarımız var, konuya biraz daha yukarıdan, bir tık yukarıdan bakacağız. Ben katılımcı konuklarımızı takdim etmek istiyorum. UNICEF'ten Kıdemli Çocuk Koruma Uzmanı Göktan Koçyıldırım, UNICEF'ten Çocuk Koruma Uzmanı Eylem Şavur, yine UNICEF'ten Çocuk Koruma Uzmanı Pınar Öktem, evet, yine UNICEF'ten Çocuk Koruma Uzmanı Ekin Bozkurt Hanımefendi; hoş geldiniz diyoruz. Ankara Üniversitesinden kıymetli hocamız Profesör Doktor Betül Ulukol, Hacettepe Üniversitesinden hocamız Doçent Doktor Nilüfer Koçtürk; hoş geldiniz.

Şimdi, bugün UNICEF'i ve hocalarımızı dinleyeceğiz, akademiye. Evet, UNICEF'le başlıyoruz.

Buyurun.

III.- SUNUMLAR

1.- UNICEF Çocuk Koruma Uzmanı Pınar Öktem Arıkan'ın, uluslararası izleme mekanizmalarının önerileri ile çocuk koruma sistemlerinin daha güçlü hâl almasıyla ilgili öneriler hakkında sunumu

UNICEF ÇOCUK KORUMA UZMANI PINAR ÖKTEM ARIKAN – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri, değerli uzmanlar; öncelikle ben bu çok önemli konuyu tartışırken bizlerin görüşünü almak için bizi davet ettiğiniz, nezaketiniz ve zamanınız için hem kendim hem arkadaşlarım hem kurumum adına çok çok teşekkürlerimi ileterek başlamak isterim.

Çocuk koruma bölümünde çalışıyoruz arkadaşlarımızla birlikte. Bu metni değişik perspektiflerden, multidisipliner olarak hazırlamak ve size sunmak istedik. Birleşmiş Milletler Kadın Biriminden arkadaşlarımızın da teknik desteklerini ve girdilerini sağladık; buradan onlara da teşekkür etmek isterim.

Biz başlamadan önce, elbette sizlerin huzurunda, yaşamış olduğumuz büyük felaketlerden dolayı, yaşanan can kayıpları için hepimize, tekrar bütün Türkiye'ye başsağlığı ve geçmiş olsun dileklerimizi de tekrar dile getirmek isteriz.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Teşekkür ediyoruz.

UNICEF ÇOCUK KORUMA UZMANI PINAR ÖKTEM ARIKAN – Biz size bir görsel sunum olarak değil, bir metin olarak görüşlerimizi aktarmak istedik. Daha önceki komisyonlardan benzer deneyimlerimiz doğrultusunda sizlerin görüşleri, yorumları, soruları akabinde revize edip toplantı sonrasında bunu sizlere yazılı olarak iletmek isteriz sizler için de uygunsa.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Uygun, çok güzel, evet.

UNICEF ÇOCUK KORUMA UZMANI PINAR ÖKTEM ARIKAN – Teşekkürler.

Ben akışı dağıtmamak ve sürçülisan etmemek için izninizle önümüzdeki metne sadık kalıyor olacağım.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Lütfen, buyurun, buyurun.

UNICEF ÇOCUK KORUMA UZMANI PINAR ÖKTEM ARIKAN – Sizler bizden önce alanında uzman çok sayıda akademisyen, sivil toplum kuruluşu ve kamu görevlisi dinlemiş olduğunuz için biz mümkün mertebe somut öneriler düzeyinde tutmak istedik sizlere aktaracağımız görüşleri. İlk olarak uluslararası izleme mekanizmalarının önerilerinden başlamak isteriz, onları bir toparlayarak sizlere aktarmak isteriz. Bildiğiniz gibi, Türkiye hem Birleşmiş Milletler hem de Avrupa Konseyi nezdinde çocuğa şiddetin önlenmesiyle ilgili bütün mekanizmaların tarafı, parçası ve buradaki izleme mekanizmalarının da parçası. Çocuk Hakları Komitesi ve Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi yani CEDAW Komitesi 2019 yılında, biliyorsunuz, ortak bir genel yorum yayınladı ve burada, çocuğun cinsel istismarını zararlı bir uygulama ve bir şiddet türü olarak belirledi. Bu çerçevede, bildiğiniz üzere, Çocuk Hakları Komitesinin hâlihazırda devam etmekte olan raporlama sürecinde Türkiye için yönlendirdiği birtakım sorular var. Bu soruları değerlendirmek gerekirse, çocuk istismarının önlenmesi konusunda atılan adımları, asgari evlilik yaşının istisnasız şekilde 18 olarak uygulanıp uygulanmadığını, istismar vakalarının tespit ve sorumlularının adaletle teslimini ve dinî okul ve vakıflardaki koşulların izlenmesi konularında atılan adımları Türkiye’ye bu raporlar nezdinde sormakta ve bu konuda bilgi talep etmekte.

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesinin 2022 tarihli sonuç gözlemlerine de baktığımızda yine birkaç noktanın altını çiziyor. Kız çocuklarına yönelik cinsel istismar ve sömürünün etkin soruşturulması, bu konudaki önleyici tedbirler, mağdurlara yönelik rehabilitasyon, koruyucu hizmetleri ve cinsel sağlık ve üreme sağlığı konusundaki eğitimleri tavsiye niteliğinde burada Türkiye’ye iletiyor. Bildiğiniz üzere, geçtiğimiz temmuz ayında Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörü Türkiye’ye bir ziyarette bulundu. Bu ziyaret sonrasında bir taslak sonuç raporu yayınladı; burada da zararlı geleneksel uygulamalarla mücadelede, özellikle cezasızlıkla mücadele ve özel ihtiyaç sahibi olan, daha savunmasız gruptaki çocuklara yönelik özel önlemleri vurguladı.

Son olarak bu uluslararası izleme mekanizmaları içerisinde evrensel periyodik incelemeden söz edebiliriz. Burada da biliyorsunuz, Ocak 2022’de gerçekleşti Türkiye oturumu ve birçok devletten bu oturumda erken yaşta ve zorla evlilikle mücadele, cinsel şiddetin cezalandırılması ve yine, yaşa uygun cinsel sağlık ve üreme sağlığı eğitimi tavsiye niteliğinde iletili. Benzer tespit ve gözlemleri tabii, daha da çoğaltmak mümkün, hem GRETA hem AIHM gibi Türkiye’nin parçası olduğu diğer uluslararası rapor ve kararlarda da bu ve benzeri önerilere rastlıyoruz.

Şimdi, bu çerçevede, Sayın Komisyonun bulgularının ve tespitlerinin akabinde atılacak adımların az önce ifade ettiğimiz uluslararası çerçeveye katkı bakımından elbette çok çok değerli olduğunu düşünüyoruz. Bu çerçevede 3 başlık altında biz önerilerimizden söz etmek isteriz. Biri, sosyal normlar, konuyla ilgili; biri, çocuk koruma sistemleri; biri de yasal reform süreci.

Değerli hocalarım bizden sonraki sunumlarında çocuğun cinsel istismarına yönelik nedenleri, risk faktörlerini detaylarıyla inceleyecekler; ben, UNICEF'in yaklaşımını kısaca ifade etmek isterim. Tekil sebepli yaklaşımlar ya da bireysel, ailevi, toplumsal yaklaşımlar yerine, daha çok sektörlü bir yaklaşım benimsemekte UNICEF. Burada vurgulamak istediğimiz nokta şu: Pedofili gibi psikopatolojik bir davranışla veya alkol kullanımı gibi bir risk faktörüyle veya çocuğun savunmasız oluşu, mahremiyet bilgisi olmayışı gibi tekil sebeplerle açıklamaktan ziyade, daha kurumsal ve sosyal normlar düzeyinde bir perspektifle konuya yaklaşmak isteriz. Tekil sebeple açıklamaların özellikle hani çok yardımcı olmadığını, aksine konunun arka planındaki sosyal normların konuşulmasını biraz engellediğini açıkçası değerlendiriyoruz.

Sosyal norm başlığı altında aslında 3 farklı şeyden söz edebiliriz. Birincisi, şiddetin, genel olarak cinsel şiddetin ya da aile içerisindeki şiddetin -turnak içerisinde- normal olarak görülmesi mevzuu. Çocuğa yönelik şiddetle ilgili böyle bir verimiz olmadığı için sunamıyoruz ancak 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'nın sonuçlarında görüyoruz ki toplumun yüzde 9'u kadına yönelik şiddetin aslında makul, haklı olabildiğini değerlendiriyor, dolayısıyla burada da normlarla ilgili bir çalışma yapmanın gerekliliğini görüyoruz. Biz, UNICEF olarak ilgili BM kuruluşlarıyla, BM Kadın Birimi ve Nüfus Fonu UNFPA'yla birlikte 2018'den beri Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi Ortak Programı'nı yürütüyoruz. Bu program kapsamında UN Women'in yaptırmış olduğu bir araştırma çok önemli sonuçlar veriyor. Araştırmaya katılan erkeklerin yüzde 25'i 15 yaşından sonra bir kız çocuğunun artık çocuk olarak değerlendirilmeyeceğini ifade etmiş, yüzde 10'u bir kız çocuğunun âdet görmeye başladıktan sonra evliliğe hazır olduğunu değerlendirmiş, dolayısıyla hem çocukluğun tanımı, çocuğun kim olduğu, çocuğun hakları ve bununla ilgili normlar konusunda bir genel bilgilendirme ve bilinç çalışması yapılması gerekliliği aşikâr.

İkinci olarak "sosyal norm" derken bir insanın bir norma uymadığında toplum tarafından tepki almaktan endişelenmesi olgusundan bahsediyoruz. Burada da cinsel şiddete maruz kalan bir çocuğun bunu yakınlarına ya da yetkililere bildirdiğinde kendisine inanılmayacağından, kendisinin suçlanacağından korkmasından söz edebiliriz. Burada da Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının 2014 yılında yaptırdığı Kadına Yönelik Ve Aile İçi Şiddet Araştırması'nın çarpıcı bir verisini paylaşmak isteriz. Şiddete maruz kalan kadınların yüzde 44'ü bunu hiç kimseye anlatamamış yani yetişkinlerde bu oran yüzde 44'ken çocuklarda daha yüksek olduğunu da tahmin edebiliriz.

Son olarak sosyal normlarla ilgili toplumsal cinsiyet normlarından söz edebiliriz yani kadınlardan, erkeklerden, kız ve erkek çocuklarından beklenen davranışlar anlamında. Burada da kadınları ve kız çocuklarını sadece aile rolleriyle tanımlayan ve hakları, bireysel hakları ikinci plana atan yaklaşımların ya da şiddet davranışının erkekliğin tanımı içerisinde yer olduğunu değerlendiren yaklaşımların olumsuz etkisinden bahsedebiliriz. Bu çerçevede hem uluslararası literatür hem uluslararası sözleşmeler çocuğun cinsel istismarını toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir türü ve zararlı bir uygulama olarak değerlendiriyor, bildiğiniz gibi. "Bu sosyal normlara yönelik nasıl müdahalelerde bulunulabilir?" diye baktığımızda bizim UNICEF olarak 2020 yılında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüyle birlikte yaptırmış olduğumuz bir literatür taraması var dünyadaki iyi uygulama örnekleriyle ilgili, erken yaşta ve zorla evliliklerin önlenmesindeki iyi uygulama örnekleri. Şu ortak özelliklere sahip bu iyi uygulamalar: Öncelikle, kız çocuklarına güçlendirme eğitimleri yapılması. Hangi anlamda? Sağlık, beslenme, para, finans, iletişim, müzakere, karar alma gibi. Bunun yanı sıra, kız çocuklarına güvenli olarak sosyalleşebilecekleri ve kararlara katılabilecekleri güvenli alanlar oluşturulması. Üçüncü olarak hem aile içinde hem toplumun genelinde bu konunun konuşulabilir hâle getirilmesinin iyi uygulama örneklerinde olduğunu görüyoruz. Zararlı olan uygulamanın ya da davranışın yerine olumlu bir davranışın, olumlu bir normun ikame edilmesinden söz edebiliriz.

Burada da kastettiğimiz şu: Çocuğunu okutmuş ve topluma faydalı olmasını sağlamış bir babanın, bir annenin, toplumda başarılı olmuş kadınların rol modeller olarak ön plana çıkarılması. Bütün bu çalışmalara öğretmenlerin, sağlık çalışanlarının ve dinî öğretiler anlamında toplumda saygın olan, saygı gören erkeklerin ve kadınların katılımının çok elzem olduğu yine görülmüş.

Son olarak zararlı uygulamanın yerine bireylerin faydalanabilecekleri çocuk koruma sistemiyle ilgili bilgilerin sağlanmasının da önemi görülüyor. Bu noktada biz çocuğun cinsel istismarını tartışırken iki spesifik alana dikkat çekmek isteriz. Bir tanesi, elbette ki Komisyonun alanı olan çocuk yaşta erken ve zorla evlilikler. Bu konuda rakamları mutlaka daha önce tartışmışsınızdır. Suriyeli sığınmacılar arasında yüzde 44'lere kadar çıkan, Türkiye vatandaşları arasında yüzde 14,7 olarak görülen bir yaygınlık söz konusu. Bizim yine bu konuyla ilgili BM Ortak Programı'nda yaptırdığımız çalışmalar erken ve zorla evliliklerin nedenleri hakkında da ipuçları ortaya koyuyor. Şöyle ki hem çocuğun ev işlerinde ya da bakım hizmetlerinde ya da tarımda çalıştırılmak üzere evlendirilmesi hem namus algısı ya da yoksulluk dolayısıyla evlendirilmesi söz konusu ama aileler çocuğu eğer evde şiddet ortamı varsa -tırnak içerisinde- korumak için de evlendirdiklerini ifade edebiliyorlar. Dışarıdan gelen risklerden korumak veya çocuğun kimsesiz kalması durumunda yine, onu bu durumdan –yine, tırnak içerisinde- kurtarmak.

İkinci bir spesifik bahsetmek istediğimiz cinsel istismar türü, tüm dünyada afet ve acil durumlar sonrasında görülen artışlarla ilgili. Hepimizin bildiği gibi, Covid-19 döneminde de gözlemledik, dünyada kadına yönelik şiddette ve cinsel şiddette artış oldu. Dünyada, bizim de ülkemizde maalesef yaşamış olduğumuz depreme benzer başka afetlerin, depremlerin yaşandığı Haiti 2021, Nepal 2015 ve 2022 depremlerinin ardından yapılan araştırmalar kadına yönelik şiddetin ve cinsel şiddetin afetlerden sonra arttığını göstermekte. Türkiye'de yaşanan depremler sonrasında da Birleşmiş Milletler örgütleri 11 ilde 120 ilçede 466 kilit bilgi sağlayıcıyla bir araştırma gerçekleştirdi ve burada da çocuk yaşta evlilikler konusunda bölgede ciddi bir artış beklendiği tespit edildi maalesef.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Özur diliyorum, deprem bölgesinde mi?

UNICEF ÇOCUK KORUMA UZMANI PINAR ÖKTEM ARIKAN – Evet.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Deprem bölgesinde bir artış beklendiği...

UNICEF ÇOCUK KORUMA UZMANI PINAR ÖKTEM ARIKAN – Evet Sayın Başkan, 11 ilde, etkilenen 11 ilde gerçekleştirilen araştırmaya göre, bu konuda erken ve zorla evliliklerin artacağına dair bir risk tespit edildi.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Evet.

UNICEF ÇOCUK KORUMA UZMANI PINAR ÖKTEM ARIKAN – Afet ve acil durumlarda çok fazla konuşulmayan ama aynı derecede risk taşıyan bir başka konu insani yardım koşullarında gerçekleşen cinsel istismar ve sömürü olayları. İnsani yardım çalışanlarında görevli olanların insani yardımın en temel etik ilkelerini ihlal etmesiyle oluşan insani yardım çalışanının fail, faydalanıcının mağdur olduğu cinsel istismar biçimi. Burada acil durum müdahalesinde göz önünde bulundurduğumuz önemli risklerden biri. UNICEF bu konuda tüm insani yardım programlarında yer alan personellerin bu konu hakkında eğitim almasını, çalışma ortaklarının bu konuda bir protokol geliştirmesini, bu bakımdan denetlenmesini, bireylerin güvenli ve erişilebilir raporlama mekanizmalarına ulaşmasını ve böyle bir durum olursa da soruşturma yapılabilmesini içeren bir önlem paketi uygulamakta ve bu paketin hem kamu hem sivil toplum hem uluslararası kuruluşların personelleri bizler hem gönüllüler dâhil olmak üzere afet müdahalesinde çalışan herkese uygulanmasını tavsiye etmekte.

Bütün buraya kadarki kısmı değerlendirdiğimizde ceza ve cezalandırma odaklı yaklaşımdan ziyade olumlu değer ve pratiklerin görünür kılınmasına dair bir yaklaşım önermekteyiz ve temel olarak bireylerin mevcut çocuk koruma mekanizmaları hakkında bilgilendirilmesi ve bu mekanizmaların daha ulaşılabilir olması konusunda bir temel gereklilik görmekteyiz.

Bu noktada biz sunumumuzun ikinci kısmına geçip biraz çocuk koruma sistemlerinin daha güçlü, daha kanıta dayalı bir hâl almasıyla ilgili önerilerimizi iletmek isteriz. Cinsel şiddetin önlenmesi ve buna müdahalede elbette ki olmazsa olmaz bileşen, ülkede güçlü, kanıta dayalı bir çocuk koruma sisteminin bulunması. Bu bakımdan biz az sonra sıralayacağım alanları önceliklendirmekteyiz. Birincisi, çocuğun iyilik hâlini esas alan kapsamlı ve çok sektörlü bir çocuk koruma stratejisine ihtiyacımız bulunmakta. Bu çocuk koruma stratejisi içerisinde çocuğa karşı şiddet başlığının ayrıca ele alınması ve bu alanda çocuğa karşı şiddetin önlenmesi alanında ayrı bir eylem planına ihtiyaç duyulduğunu değerlendiriyoruz. Bu müdahalenin çok katmanlı olması sebebiyle hem sosyal hem yapısal hem mesleki hem idari boyutları içeren bir şiddet araştırması yapılmasını önermekteyiz. Bilhassa alanda çalışanların, çocuğa temas edenlerin, sistem içerisinde olanların ve ailelerin şiddetle ilgili, çocuğa şiddetle ilgili tutumlarının da irdelenmesini geliştirecek stratejilerin bunun üzerine geliştirilmesini önermekteyiz.

Bir diğer başlık, ailenin desteklenmesi ve ebeveynlik becerileri kazanması. Çocuk koruma alanındaki en önemli bileşenlerden bir tanesi ebeveynlik becerileri. Bu bakımdan, aile eğitim programlarının tüm ilgili eğitim kurumlarıyla birlikte gözden geçirilmesi, bu alandaki saha çalışmaları ve araştırmaların desteklenmesi önerisinde bulunuyoruz

Üçüncü bir başlık, elbette çok önemli olan eğitim başlığı. Burada da yalnızca çocukların okula kaydının, okullaşma oranlarının değil çocuğun okula yeterli oranda devam etmesi ve eğitimi tamamlamasından söz ediyoruz. Bu özellikle risk altındaki çocuklar için önemli bir sorun olmaya devam ediyor. Çocukların okul dışında kalmamaları ve okula devamsızlıklarını önlemek için ilgili bakanlıkların eş güdüm hâlinde çalışması ve bu bakımdan eğitimin niteliğinin de eş güdüm hâlinde iletmesi önerilerimiz arasında. Koruyucu ve önleyici hizmetler elbette ki en önemli bileşenlerden bir tanesi. Burada güçlenme programlarının oluşturulması, risk tespiti ve erken müdahale sistemlerinin oluşturulması yapılan araştırmalardan biliyoruz ki dünyadaki tüm iyi uygulama örnekleri içerisinde etkin sonuçlar veren başlıca başlıklar. Sistemle ilgili birkaç önemli noktanın daha altını çizmek gerekirse kurumlar arası koordinasyonun yani çocuk koruma alanındaki kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi ve desteklemesinden söz etmek gerekir. Bu aslında uzun bir süredir sorun alanı olarak altı çizilen bir alan fakat yürütülen çalışmalara rağmen sınırlı ilerleme kaydedilen bir alan. Dolayısıyla, koordinasyon kanısında kamu yönetimi bağlamını da içeren analizler gerçekleştirilmesi ve bu uygulamanın desteklenmesi önerilerimiz arasında.

Bir başka etmen, çocuk koruma alanında çalışanlarla ilgili yani teknik tabirle aslında sosyal hizmet iş gücüyle ilgili, alanda çalışan sosyal hizmet iş gücüne yönelik analizlerin yapılması ve eylem planları oluşturulması yine önerilerimiz arasında. Bu çerçevede, her sektördeki asgari yeterlilik ve nitelikler, görev ve yetkiler net olarak tanımlanmalı -çocuk koruma sistemi içinde çalışanlar için söylüyoruz- ve herkesin sektörel ve sektörler arası eğitim programlarından faydalanmaları gerekmekte. Türkiye'deki vaka yönetimi sistemi çok sektörlü bir bakış açısıyla tekrar ele alınmalı, risk altındaki çocuğun tespiti, onun yönlendirilmesi, müdahale ve izleme bileşenleri konusunda idari ve mesleki olarak gerekli düzenlemeler yapılmalı diye düşünüyoruz. Ayrıca, bu konuda devam etmekte olan çalışmalarımız var eğer sorular olursa orayı açabiliriz.

Çocuk koruma alanında en önemli bir iki başlığı daha ifade etmek gerekirse bu alana ayrılan bütçe ve kaynakların dağılımı elbette analiz edilmeli ve bunların çocuk yoksulluğuna ve riske nasıl yansıdığı tespit edilmeli. Çocuklara yönelik hak ihlallerinin tespit ve raporlanması da en başta söylediğimiz gibi tüm sektörler için de ele alınması gereken önemli bir konu. Buraya kadar ifade ettiğimiz elbette ki tüm önerilerin hayata geçirilebilmesi için kapsamlı bir hukuki çerçeve ve tüm bunların normatif bir bağlama oturtulması gerekmektedir.

O yüzden, sunumumuzun en son kısmında da yasal reformlarla ilgili değerlendirme ve önerilerimizi aktarmak isteriz son kalan birkaç dakikam içerisinde. Birçok ülke yasal reform süreçleri konusunda uzun erimli toplumsal ve sistemsel yatırımlar yerine daha kısa erimli çözümlere başvurmakta incelediğimizde ve bunların başında da ceza odaklı hukuki reformlar gelmekte. Türkiye’de de birçok ülkede olduğu gibi çocuklara yönelik suçlara ilişkin hukuki metin hazırlama süreçleri analiz edildiğinde çoğunlukla bir döngünün maalesef kendini tekrar ettiği göze çarpıyor. Bu döngüyle ilgili tespitlerimizi iletmek gerekirse kamuoyuna yansıyan adli ve idari olaylar sonucunda oluşan yoğun bir kamuoyu tepkisinin harekete geçirdiğini görüyoruz. Politik ve parlamenter aksiyonun alındığını, araştırma komisyonları, yasa teknikleri gibi görüyoruz. Burada ilk çözüm yolu olarak ceza artırımına -ama uygulanabilirliği ve etkisi yeterince analiz edilmeden- gidildiğini görüyoruz. Alt ve üst yapı eksikliği nedeniyle uygulamada yaşanan sorunlar ki buna adli süreçler de dâhil ve çok disiplinli yapı nedeniyle ortaya bir koordinasyon sorunu eksikliği çıktığını görüyoruz. Kanun iptali ya da düzenleyici işlemin değişmesi ya da fiilen uygulanmaz hâle gelmesiyle karşılaşıldığını görüyoruz. Bu doğrultuda, yasal reformlar, özellikle ceza hukuku reformları mağdurların adalete erişimi noktasında tabii ki şüphesiz çok önemli ancak bu düzenlemelerin istismar olaylarına toplam etkisi ve önleyici niteliği şüpheli. Keza adli istatistiklere bakıldığında son on yıldaki tüm ceza hukuku reformlarına rağmen çocuğun cinsel istismarı davalarının sayısının azalmamakta hatta aksine artmakta olduğunu tespit edebiliyoruz. 2016’da 15 bin civarında olan dava sayısı 2019’da 22 bin 600, pandemi koşullarının kısmen devam ettiği 2021’de ise 20.500 civarında olmuş. Bununla birlikte, bu söz ettiğimiz döngünün engellenmesi temelde konunun kapsamlı bir çocuk hukuku reformu süreci olarak ele alınmasını, kriminolojik ve normatif yönleriyle irdelenmesini, durumun izlenmesi için sorumlu daimi bir birimin oluşturulmasını gerekli kılıyor diye düşünüyoruz. İnsan Hakları İnceleme Komisyonu bölgesinde görev ifa eden ve UNICEF olarak bizim de çeşitli ortak çalışmalar yürüttüğümüz Çocuk Hakları Alt Komisyonu yasama boyutunda bu görevi ifa edebilir diye öneriyoruz.

Bu çerçevede, çocuklar hakkında yapılacak bütüncül bir hukuki reform çalışması sürecinin asgari olarak taşıması gerektiğini düşündüğümüz unsurları en son olarak sizlere iletmek isterim. Hak temelli bir anlayış içermesi, uluslararası insan hakları belgelerine göre temellendirilmesi, temel odağında cezanın değil, çocuğun yer alması, suçlarla bir şekilde muhatap olmuş sanık, mağdur ya da tanık olarak ilişki içinde olan çocukların nasıl korunacağına önceliklendirilmesi, ayrımcılık yasağı gözetilerek ve özel ihtiyaç sahibi olan gruplar -mülteciler, engelliler gibi- gözetilerek ayrıca dikkate alınması, yapılan yasanın etkilerinin ve hangi göstergelerle izleneceğinin belirlenmesi, kurumlar arası iş birliğinin netleştirilmesi, örneğin, herhangi bir yasal çalışmadan önce belli aralıklarla çocuk hakları etki analizi yapılması, ilgili tarafların ve özellikle çocukların görüşlerinin alınması. Elbette ki bu yukarıdakileri kapsayacak bir hukuki reform süreci çok ciddi bir emek, zaman, koordinasyon gerektirecek. Bazı ülkelerde bu süreç için komisyonlar kurulmuş ve reformların tamamlanması yıllar sürmüş yaptığımız incelemelere göre.

Aynı zamanda, bu alandaki çabaların koordinasyonu ve toplumun da bu tartışmaların içine çekilmesi olumlu sonuçlar vermesi açısından etkili görülmüş. Tüm bunlar çerçevesinde sözlerimize son verirken yukarıda bahsi geçen etki analizi araçları da kullanılarak kısa vadede yapılabilecek süratli bir iki çalışma önerimizi dile getirebiliriz:

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun hem çocuk koruma hem de adli alandaki etkisinin kapsamlı şekilde analiz edilmesi.

İkincisi, dünyadaki iyi uygulamalar örneklerine uygun şekilde Çocuk Koruma Kanunu içerisinde tüm kurumların rol ve sorumluluklarının önleme, tespit, erişim, erken uyarı, yüksek yarar değerlendirmesi, yönlendirme, yönlendirmede kullanacak usuller, formlar dâhil olmak üzere ve hatta sivil toplum kuruluşlarının görev ve sorumlulukları da dâhil olmak üzere yetki alanları açıkça belirlenmek, denetlenmek ve düzenlenmek üzere yasal ve idari bir yapıya kavuşturulmasını önemsiyoruz.

Son olarak da mağdur çocukların adalete erişimi ve bu alandaki süreçlerin -örneğin, zorunlu vekil, çocuk izlem merkezleri (ÇİM'ler), adli görüşme odaları (AGO)'lar gibi- uluslararası standartlar çerçevesinde güçlendirilmesini ve genişletilmesini içeren bir yargı paketi çalışması yapılmasını önermekteyiz.

Ben tekrar nazik davetiniz ve vaktiniz için ve dinlediğiniz için hepinize kurumum ve tüm arkadaşlarım adına teşekkür ediyorum. Bu vesileyle, konuyla ilgili gerek kamu gerek sivil toplum paydaşlarımızla birlikte yaptığımız çalışmalar doğrultusunda ve bundan sonra birlikte atılabilecek adımlar doğrultusunda her türlü desteğe hazır olduğumuzu bir kez daha burada ifade ve taahhüt etmek isterim.

Sorularınız varsa memnuniyetle cevaplayabiliriz.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Çok teşekkür ediyoruz.

Değerli, toplu, güzel bir sunum yaptınız.

Ben bir iki hususu sormak istiyorum arkadaşlarımdan önce.

UNICEF'in Türkiye'ye bazı sorular sorduğu, bazı hususlarda bilgiler istediğini veya isteyeceğini söylediniz. Bunlar resmî makamlara iletildi mi yoksa tasavvur aşamasında mı?

UNICEF ÇOCUK KORUMA UZMANI PINAR ÖKTEM ARIKAN – Sayın Başkan, UNICEF'in değil, Çocuk Hakları Komisyonunun ve Kadına Yönelik Şiddetin Bertaraf Edilmesi Komisyonunun ortak sorularını ve değerlendirmelerini biz topluca iletmek istedik, dolayısıyla onlar UNICEF'ten gelmiyor. Şuradan bir kontrol etmek isterim yanlış söylememek adına, tarihini ve nereden paylaşılacağını -kayıtlarımda- belki iletebiliriz.

UNICEF KIDEMLİ ÇOCUK KORUMA UZMANI GÖKTAN KOÇYILDIRIM – Ben ekleyebilirim.

Efendim, Çocuk Hakları Komitesinin bu yıl içerisinde Türkiye oturumu olacak. Bu otumlardan önce bu uzman komiteler -Çocuk Hakları sözleşmesinin uzman komitesidir Çocuk Hakları Komitesi- ulusal raporlardan sonra bir dizi soru gönderir.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Oturum nerede olacak?

UNICEF KIDEMLİ ÇOCUK KORUMA UZMANI GÖKTAN KOÇYILDIRIM – Oturum Cenevre'de efendim.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – UNICEF bünyesinde mi olacak?

UNICEF KIDEMLİ ÇOCUK KORUMA UZMANI GÖKTAN KOÇYILDIRIM – Hayır, bu, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi. Bu, ayrı bir yapıdır efendim. Doğrudan Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna bağlıdır, aslında UNICEF de bir Birleşmiş Milletler kurumu ama bir yatay ya da dikey ilişkisi yok. Bu, Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla iletildi Türkiye Cumhuriyeti’ne ve aynı zamanda da sitesinde yayınlandı.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Teşekkür ederim.

Bir de erken yaşta evlilik konusunda “Türkiye’de yüzde 14.” dediniz. Yanlış mı aldım onu?

UNICEF ÇOCUK KORUMA UZMANI PINAR ÖKTEM ARIKAN – Evet, yüzde 14,9.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Bu oran hangi yılları kapsıyor, bilginiz var mı?

UNICEF ÇOCUK KORUMA UZMANI PINAR ÖKTEM ARIKAN – Bu, 2018 yılında en son gerçekleştirilen Türkiye Nüfus Ve Sağlık Araştırması. Biz kamu kurumlarının yaptıkları resmî araştırma sonuçlarına dikkate alıyoruz dolayısıyla en son resmî araştırma 2018 tarihli. Buradaki soru şu şekilde iletiliyor, uluslararası indikatörlerde de o şekilde geçtiği için: 20-25 yaş grubundaki kadınlara soruluyor evlenme tarihleri dolayısıyla bütün toplumu kapsamıyor, eğer bütün toplumu kapsasa büyüklerimizi de düşündüğümüzde daha erken evlilik olacağı için daha yüksek bir rakam çıkacağı beklenir. Güncel trendler için bu yaş grubuna sorulmuş ve yüzde 14,9.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Peki, teşekkür ederim.

Evet, arkadaşlarımız...

FATMA KURTULAN (Mersin) – Başkanım...

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Fatma Hanım, buyurun.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Teşekkürler Başkanım.

Merhaba, hoş geldiniz, sunumunuz için de teşekkürler, dilinize, emeğinize sağlık.

Ben şunu öğrenmek isterim: Komisyonumuzun kuruluş amacı olan H.K.G.’nin durumuyla ilgili UNICEF olarak ne yaptınız, takip edebildiniz mi? Biz burada şu an 6’cı toplantıyı sanırım gerçekleştiriyoruz. Bundan öncekilerde ilgili kurumları dinlediğimizde bir koordinasyonsuzluk olduğu görüldü. Böyle bir tespitiniz var mı? Bu gibi durumlarda siz kurum olarak ne yapıyorsunuz? Yine, deprem bölgelerinde... Sayın Başkanımızın da biraz önce açılış konuşmasında değindiği son toplantıyı, bundan önceki toplantıyı depremde zarar gören çocuklar üzerinden yapmıştık, bunların durumunu tartışmıştık ama çok bir yol da bulamadık. Şöyle bulamadık yani kamuoyunun daha çok ilgilendiği “kayıp çocuklar” denilen -insanın dili varmıyor belki böyle tanımlamaya ama- ne olduğu, akıbetinin ne olduğu, ailesine ulaşılamayan, kendilerinin nerede olduğu bilinmeyen, sayısını ne yazık ki bulamadığımız yani son toplantıda da aslında bulamadığımız, ilgili kurumlar değişik rakamlar veriyor olması vesaire, bizzat ilgili bakanlıkların aslında toplumu aydınlatması gerekirken bu konudaki tutukluluğu bu konudaki muğlaklığı gerçeğini önümüze koyuyor. Bununla ilgili mesela çalışmalarınız var mı, ne yapıyorsunuz? Şu çok önemli: Yani özellikle afetlerden sonra kadınlar da çocuklar da risk altında, işte 8 Martta tüm gruplar Genel Kurulda, afet bölgesinde yaşanan kadın şiddetini, kadınların maruz kaldığı ve çocukların maruz kaldığı durumları biraz tartışmaya çalışmıştık, önergeler böyle ele alındı Genel Kurulda ve bu Komisyon da biraz kadınlar ve daha çok çocukları, tabii, biz bunu işledik. Bu çok önemli yani afetlerde dünyanın her yerinde görüldüğü üzere bizde de bu risk var. Ancak mesela yardım kuruluşlarından dolayı gidenlerin, -kim olursa olsun, ben, bunu, şunu veya bu, şu kişi demiyorum ya da şu kurum, bu kurum demiyoruz- gerçekten orada da eğitim alması vesaire gibi şeyler

söylediniz. Bu genel sunumunuz gerçekten çok iyi, çok kıymetli ama aksaması durumunda o ülkelerde ne yapıyorsunuz, ne ediyorsunuz, nasıl tedbirler alıyorsunuz, nasıl uyarılar yapıyorsunuz, ne gibi çalışmalar yapıyorsunuz? Bunun da bir bilgisi olursa iyi olur.

Tekrar teşekkürler, emeğinize sağlık sevgili arkadaşım.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Evet, ben teşekkür ediyorum.

Şimdi, diğer arkadaşlarımızın da sorularını alalım, toplu cevap verirsiniz.

Candan Hanım...

CANDAN YÜCEER (Tekirdağ) – Ben de çok teşekkür ediyorum sunumunuz için.

Şimdi, kadına yönelik şiddet noktasında da tabii, bütüncül bir yaklaşım gerektiğini hep söyleriz ama tabiri caizse bu kısır döngüyü kırmak için hani, belki en can alıcı noktanın da işte, eğitim, çalışma hayatı, ekonomisinin güçlendirilmesine de hep vurgu yaparız. Şimdi, çocuk istismarında da -sizler de sunumunuzda ifade ettiniz, bunu bizler de hep ifade ediyoruz- bütüncül bir yaklaşım gerektiği çok kıymetli. Sadece ceza boyutunda, cezaların artırımı noktasında ele alınmamasının siz de kıymetine vurgu yaptınız. Peki, aynı noktadan, aynı pencereden bakarsak eğer bu noktada, çocuk istismarında biz de gerçekten cezaları artırıyoruz, işte, böyle komisyonlar kuruyoruz; konuşuyoruz, konuşuyoruz ama bir türlü engelleyemiyoruz ve sizin de verdiğiniz rakamlar gösteriyor ki hâlâ erken yaşta zorla evlilikleri önleyemiyoruz, çocuk istismarını önleyemiyoruz. Peki, bu dediğimiz şeyde, bu kısır döngünün sizce... Tamam, hani, koordinasyon eksikliğini, diğerlerinin hepsini söyledik. Peki, bunun hani, kırılma noktası ne diyebilirsiniz? Ben de onu soruyorum.

Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Evet, ben teşekkür ederim.

Evet, buyurun lütfen.

UNICEF ÇOCUK KORUMA UZMANI PINAR ÖKTEM ARIKAN – Çok teşekkürler değerli vekillerimiz bu sorularınız için.

Ben özellikle afet müdahalesi, refakatsiz çocuklarla ilgili değerlendirmeler için arkadaşlarıma önce sözü vermek isterim, uygunsa.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Tabii, tabii.

UNICEF ÇOCUK KORUMA UZMANI EYLEM ŞAVUR – Müsaadeniz olursa refakatsiz, ebeveyn bakımından yoksun ya da afet ve acil durumlarda refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuklara ilişkin soruyla başlamak isterim. Arkadaşlarım diğer alanlarla ilgili katkıda bulunacaktır.

Biz Birleşmiş Milletlerin insani yardım kanalında çalışan organizasyonu olarak ülkelerde programlarımızı yürütürken devletle beraber ülke programlarımız ve çalışma planlarımız, sivil toplum örgütleriyle de program anlaşmalarımız oluyor ve bu çerçevede faaliyetlerimizi yürütüyoruz. Tabii, bütün bu çalışma alanları belirlenirken yine kapsamlı bir durum değerlendirmesinden sonra önceliklendirilmiş alanlar ve buna uygun programlarla eylemlerimizi gerçekleştiriyoruz. Özellikle çocuk koruma alanında sistemlerin desteklenmesi konusunda da Aile Bakanlığı bu alanda ana aktör, ana sorumlu olduğu için Aile Bakanlığı ve sivil toplum örgütleriyle faaliyetlerimizi yürüttüğümüzü belirtmek isterim. Maalesef sizin de söylediğiniz gibi refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuklar afet ve acil durumlarda sadece Türkiye’de değil, diğer ülkelerde ve savaş, afet ve acil durumların tamamında da en öncelikli ve en çok risk altında bulunan grup olarak kendini gösteriyor. Eğer, bu konuda ne yapacağınıza dair önceden bir hazırlığınız yoksa zaten afet ve acil durumların doğası gereği kaotik yapısı ve kontrol edilmesinin güç olduğu alanlar nedeniyle bu sayıların artabildiğini görüyoruz

ve biliyoruz farklı deneyimlerimizden de. Örneğin, Suriye’den ülkemize gelen ya da başka ülkelerde iç göç nedeniyle de farklı alanlarda da toplu hareketlerin olduğu ya da bu kaotik durumların oluşturduğu durumlarda da maalesef aileden çocukların ayrı düştüğünü görüyoruz. Bizim şu an yaşadığımız bu acılı durumda ebeveyn kaybı yaşandı ve bu ebeveyn kaybında da çocuğun izinin ve ailenin izinin sürüldüğü bir durumla karşı karşıyayız. Aile Bakanlığı istatistiki verileri aktardı, biz UNICEF olarak Aile Bakanlığına şu tavsiyede bulunduk: Toplumun tamamında, sadece bildirilmiş vakalar değil, bildirilmemiş vakalar açısından da kapsamlı şekilde değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz ve bunu yaparken de ilgili kurumlarla iş birliği hâlinde bunu yapmak gerekiyor. Tabii ki ideal durumda ve ideal senaryoda ön bir hazırlığın ve ön birtakım planlamaların olması gerekirdi yani ailelerin afet ve acil durumlarda bilgilendirilmiş olması, kurumların, kuruluşların bu durumlarda nasıl davranacağına dair bilgilendirilmiş olması, kurumların birbirleriyle entegre şekilde çalışacak veri sistemlerinin o dakikada geliştirilmemiş olması, daha önceden geliştirilmiş ve test edilmiş olması, toplumun böyle bir durumla karşı karşıya olduğunda bildirimini nereye yapacağını belirtmiş olması gibi aslında çok da böyle sıfırdan keşfetmemizi gerektirmeyen, dünyanın birçok yerinde buna benzer uygulamaların olduğu durumlar var. O yüzden biz UNICEF olarak Aile Bakanlığımıza ve ilgili kurumlara bu konudaki tavsiyelerimizi ilettik, hem çocukların güvenli alanlara tahliyesi konusunda hem de sadece afetten ayrıldıktan sonra... Biliyorsunuz, bu bir döngü olarak devam ediyor yani çocuk aileden ayrılıp kuruluşa yerleştiriliyor, kuruluşa yerleştirilmesini de tek çözüm olarak görmemek gerektiğinden biz bahsediyoruz ama Komisyonumuzun konusu bu olmadığı için detaylı bir şekilde oraya girmiyoruz ama talep ederseniz kapsamlı bir şekilde bu konuda da bilgi sağlamak isteriz. Biz sürecin yakından takip edilmesi gerektiğini tekrar vurgulamak isteriz.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Evet teşekkür ederim.

UNICEF KIDEMLİ ÇOCUK KORUMA UZMANI GÖKTAN KOÇYILDIRIM – Efendim, müsaadeniz olursa ben de çok kısa bir ekleme yapmak istiyorum kıymetli vekillerimizin sorularıyla ilgili.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Buyurun.

UNICEF KIDEMLİ ÇOCUK KORUMA UZMANI GÖKTAN KOÇYILDIRIM – Öncelikle çok teşekkür ediyoruz tekrar, hem dinlediğiniz hem nazik davetiniz hem de sorularınız için.

Aslında, bu Komisyonun kurulmasına vesile olan vakayla ilgili bir soru sordunuz. Biz UNICEF olarak Türkiye’de aslında uluslararası bir anlaşma çerçevesinde bulunuyoruz ve temel görevimiz, Türkiye’deki paydaşlarımıza -bunlar hem Hükûmet ortakları hem kamu kurumları hem de sivil toplum örgütleri- destek vererek onlarla çalışmalar yürütmek. Bu, bizi bireysel vakalara dâhil olmaktan aslında alıkoyan bir şey. Elbette ki bunu çok yakından takip ediyoruz ve az sonra onunla ilgili de bir iki yorumumuz olacak ancak spesifik davalar çok fazla görev alanımıza giren bir durum olamıyor maalesef, fazlasıyla da bireysel başvurular bize geldiği zaman onu da ilgili kamu kurumlarına iletmekle mükellefiz, o yöntemi izliyoruz. Ancak elbette ki biz çocuk koruma alanında çalıştığımız için bütün bu vakaları yakından takip ediyoruz. Sizler de söylediniz, sayın vekilimiz de bahsetti, bu, benzer ilk vaka değil on yıl içerisinde yanılmıyorsam -ben yaklaşık on beş yıldır çocuk koruma alanında çalışıyorum- 8 ya da 9 tane komisyon kuruldu çocuklarla ilgili olarak. Dolayısıyla bu bir trend, bunun farkındayız ve çocuklarla ilgili bu riskler her yerde karşımıza çıkabiliyor. Aslında kıymetli meslektaşım Pınar Hanım’ın da sunumunda söylediği gibi özellikle iki şeyi yapmanın çok elzem olduğunu düşünüyoruz. Birincisi -ki sayın vekilimizin son sorusuyla da ilgili- dünyada çocuğa karşı şiddeti bitirebilen bir ülke yok. Bunun temel yolu öncelikle kişilerin güçlenmesinden geçiyor, bundan kaçınamayız ve dahasını da şöyle söylemek durumundayız: Çok fazla düzenlenmemiş bir şiddet türüyle çok yakın zamanda

daha fazla karşılaşıpacağımızdan emin olabiliriz, o da özellikle on-line dünyada, çevrim içi dünyada gerçekleşen şiddet tipleri. Benim yaşım çok ileri değil ama benim bile tamamen anlayabildiğim bir konu değil aslını isterseniz ve dolayısıyla çok boyutlu bir konu, dolayısıyla çocukları güçlendirmek durumundayız. Bu tip olaylarda biz iki sistemsel problemi görüyoruz. Bir tanesi bu. İkincisi, çocuğu ve riskleri kimsenin fark edememesi çocuk koruma konusunda alarm veren konu. Bu vakada ve benzer vakalarda budur. Çocuğu ne toplumun ne komşuların -yani bunu minimum aile, çekirdek aileden toplumun makro katmanlarına kadar götürebilirsin- ne polisin ne okulun ne imamın, kimsenin fark etmemiş ve bu riskin yetkili mercilere haberdar edilmemiş olması bir mesele. Bu da ancak kuvvetli bir çocuk koruma sistemiyle, rol ve sorumlulukların açık olduğu bir durumda gerçekleşebiliyor. Bir ikincisi de bizim özellikle çocukların bulunduğu kurumlarda risklerin ortaya çıkabileceği yerleri -buna okul ve bazı kamu kurumları dâhil, buna sivil toplum örgütleri dâhil- düzenlememiz gerekiyor. Yani nasıl denetleyeceğimizi düzenleme altına almamız gerekiyor. Dünyadaki çok iyi örneklerde kamu zaten denetleme görevini yerine getirirken fark ediyor bu riskleri çoğunlukla ve çok büyük ceza sistemi biraz orada içeri giriyor.

Son olarak, hani, “Bu tip ülkelerde aksama olunca ne yapıyorsunuz?” diye sordunuz. Aslına bakarsanız Suriye krizinde bunu çok net gördük, iyi uygulama örneği olarak sunduğumuz ve düşündüğümüz ülkeler mülteci akınıyla başa çıkamadılar çocuk koruma sistemlerinde ve dolayısıyla çocuk korumanın ne kadar ciddi bir iş olduğunu gördük. Bu durumda bizim UNICEF olarak yaptığımız şey hem savunuyu hem de bütün ülkelere aslında sistemi güçlendirmek konusunda -buradaki kıymetli Komisyona yaptığımız gibi- birtakım öneriler vermek ama şundan emin olabilirsiniz, gerçekten çok önemli ve çok zor bir iş yapıyoruz hep beraber ve bunu sürekli gözden geçirmemiz, sürekli sistemi test etmemiz gerekiyor.

Biraz da hukukçu olmanın getirdiği mesleki dezenformasyonu... Çok uzattım cevabı, kusuruma bakmayın lütfen.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Teşekkür ediyoruz.

“Çocuğun fark edilmesi...” dediniz. O çok çok önemli bir şey. Hakikaten hiç kimse fark edemiyor, fark edilmesi de neredeyse fiziken imkânsız gibi. Yani şöyle tersinden düşünüyorum bazen, iyi bir çocuk yetiştirmek için iyi bir aile, iyi bir çevre, iyi bir okul, iyi bir sokak, iyi bir yasal çerçeve, vesaire gerekiyor. Tıpkı iyi bir çocuk yetiştirmek için gerekenler çocuğa karşı suistimalin, istismarın önlenmesi için de gerekiyor aslında. İstismarın önlenmesi için de iyi bir toplum gerekiyor, iyi bir yasal düzen gerekiyor, iyi bir aile gerekiyor. Evet, işimiz zor.

Ben çok teşekkür ediyorum UNICEF yetkililerine.

UNICEF ÇOCUK KORUMA UZMANI PINAR ÖKTEM ARIKAN – Sayın vekilimizin “Bu döngü nasıl kırılabilir?” sorusunu cevapsız bırakmış olmayalım. İzin verirseniz bir cümle eklemek isterim.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Lütfen, buyurun.

UNICEF ÇOCUK KORUMA UZMANI PINAR ÖKTEM ARIKAN – “Bunca yapılan çalışmaya rağmen neden çok uzun bir yol alınamadığı...” sorusunun bence cevabı -zannediyorum arkadaşlarımız da katılacaktır- hesap verebilirlik mekanizmalarının artırılmasından geçiyor diye düşünüyoruz. O yüzden zaten bir strateji, bir eylem planını önemsiyoruz çünkü bu stratejilerin aynı zamanda izlemeyle ilgili göstergeleri olması... Az önce Göktan Bey’in saydığı bütün bu aktörlerin, işte muhtarların, öğretmenlerin, sağlık çalışanlarının, tüm kurumların sorumluluk alanlarının belirli olması ve buna karşı hesap verebilirliklerinin izlenmeyle, denetlenmeyle devam ettirilmesi gerekir diye düşünüyorum.

UNICEF ÇOCUK KORUMA UZMANI EKİN BOZKURT – Ben de Pınar Hanım’a bir ekleme yapacağım, belki kayıtlar açısından da önemli olabilir.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Lütfen.

UNICEF ÇOCUK KORUMA UZMANI EKİN BOZKURT – “Devletin özel yükümlülüğü” prensibinden bahsetmek isterim çok kısaca. Burada, kadın alanında çalışan KEFEK’ten de sanıyorum üyelerimiz vardır, 2005 tarihli Nahide Opuz kararı vardır, ilk defa orada geçen bir terim bu aslında insan hakları bağlamında, kadın hakları bağlamında. Doğrudan çocuk için kullanılmamış olsa bile aslında temel hak ihlallerinde gözetmemiz gereken bir ilke çünkü çok basitçe şunu söyler bu ilke: Özel kişiler arasında gerçekleşen hak ihlalleri eğer sistematik hâle geldiyse bundan devlet sorumludur yani sistematik gerçekleşen ihlallerden ve onların önlenmesinden devlet sorumludur. Nahide Opuz sonrasında Türkiye aleyhine AİHM’de verilen bazı kararlar var, bu prensip orada da vurgulandı ve 4 temel ilkeye dayanıyor ve orada diyor ki: Önleme, koruma, soruşturma, kovuşturma, cezalandırma ve politika alanlarında devletin tüm kaynaklarıyla gerekeni yapması gerekir hak temelli olarak. Bu anlamda, aslında tüm sunumda bahsettiğimiz aktiviteler de bu 4 sütuna dayanıyor. Bunlardan bir tanesi üzerinde durmadığımızda aslında o temeli sağlam bir şekilde ayakta tutamıyoruz. Bu 4 alanda yapılacak çalışmaların aynı anda ve hak temelli olarak... Çocuk konusuna baktığımızda da “çocuk dostu” ilkelere beraber yürütülmesi gerekiyor. Bununla ilgili de sunumumuzu gönderirken belki bu kararları da iletebiliriz ama devletin özel yükümlülüğünün bu alanda daha çok gözetilmesi gerekiyor diye de düşünüyoruz.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Evet, teşekkür ediyoruz.

Çok faydalı bir katkı yaptınız, teşekkür ediyorum.

Hocam çok teşekkür ediyoruz. Sizler ayrılabilirsiniz ya da izleyebilirsiniz, takdir sizin. Biz hocalarımıza geçeceğiz, devam edeceğiz.

Hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyoruz. Bizim bazı yazılı taleplerimiz olur, o konuda yardımcı olursunuz.

UNICEF KIDEMLİ ÇOCUK KORUMA UZMANI GÖKTAN KOÇYILDIRIM – Her zaman.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Hocam ayrı ayrı bir sunum mu olacak, tek sunum mu?

DOÇ. DR. NİLÜFER KOÇTÜRK – Ayrı ayrı.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Buyurun.

2.- Doç. Dr. Nilüfer Koçtürk’ün, çocuk istismarının ve ihmalinin ekonomik ve toplumsal etkileri, nedenlerine yönelik açıklamalar ile dünyada ve ülkemizdeki boyutu hakkında sunumu

DOÇ. DR. NİLÜFER KOÇTÜRK – Değerli Başkan, değerli Komisyon üyeleri; öncelikle davetiniz için ben de çok teşekkür ederim.

Burada çocuk istismar ve imali konusunda düşüncelerimizi paylaşmak, sesimizi duyurmak gerçekten bizim için çok kıymetli.

Öncelikle afet nedeniyle de tüm ülke olarak geçmiş olsun diliyor ve kayıplarımız için de başsağlığı diliyorum.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Başımız sağ olunsun.

DOÇ. DR. NİLÜFER KOÇTÜRK – Ben Hacettepe Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Ana Bilim Dalında doçent doktor olarak görev yapmaktayım ama akademiye geçmeden önce de ilk çocuk izlem merkezi olan Ankara Çocuk İzlem Merkezinde adli görüşmeci olarak görev yaptım. Değerli hocam zaten ÇİM’in kuruluşunda danışmanımızı ve gerçekten ülke adına da çok büyük işler

başardı ve cinsel istismar mağdurlarının görüşmelerinin yapıldığı bu merkezin kurulmasına vesile oldu. Ben de o süreç ve daha sonraki şeylerde diğer ÇİM'lerin yaygınlaştırılmasında da eğitimi olarak da görev almıştım.

Şimdi, bugünkü sunumumda paylaşacağım şeyler hem literatüre dayanan hem de uygulamada karşılaştığımız ve gerçekten ne kadar uyuytuğunu gördüğümüz noktalar. Umarım faydalı olur. Bu arada UNICEF'ten sonra bize söz gelmesi bilmiyorum ne derece... Çünkü onlar söyleyeceğimiz birçok şeyi aslındailetmiş oldular.

Şimdi, çocuk ihmali ve istismarı niye önemli, niye toplumsal bir sorun diye ben kısaca belirtmek istiyorum. Şöyle ki ülke ekonomisine büyük zararı var. Kısa vadede, evet, önleme çalışmaları birçok bütçeyi gerektiriyor ama uzun vadede baktığımızda da o önleme çalışmaları kaybedilenlerin karşısında gerçekten çok küçük bir oranda kalmış oluyor. İngiltere ve Amerika'da yapılan çalışmalara baktığımızda, bir mağdur çocuğun 1,6 ile 3,2 milyar sterlin arasında veya Amerika'da yapılan çalışmaya baktığımızda bir yıllık maliyetinin 428 milyar dolar şeklinde çalışmaların olduğu yani topluma giderinin olduğu belirtiliyor. Şimdi, bu konuda sunumumuzda genelde gelişmiş ülkelerdeki verileri veriyoruz ancak alanda baktığımızda gerçekten çok büyük farklılıklar yok, özellikle cinsel istismar bağlamında baktığımızda literatürlerimizde oluş şekli ve benzeri konuda ya da çocukların dünyasını algılama konusunda gerçekten çok uyuyor. Onların verisini veriyoruz çünkü -örneğin Amerika- bizden bu konuda, çocuk istismarı ve ihmali önleme ve buna yönelik merkezlerin kurulması konusunda gerçekten otuz yıl ilerideler ve bizim şu anki yaptığımız araştırmaları onlar otuz yıl öncesinde gerçekleştirmişler.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – “Bizden otuz yıl ileride.” dediniz, sonuç almışlar mı?

DOÇ. DR. NİLÜFER KOÇTÜRK – Çalışma konusunda şöyle Başkanım: Gerçekten çok güçlü bir önleme şeyleri var bizden yani çok ilerideler, ancak sıfırladılar mı? Hayır. Çok güçlü bir veri tabanları var ve bu veri tabanlarında bize göre çocukları çabuk belirledikleri için ve gerekli müdahaleleri yaptıkları için sayıları sanki çokmuş gibi yani tüm eyaletler bağlamında baktığımızda çok fazlaymış gibi gözüküyor ama bizim şu an, sunumda da belirteceğim üzere, bir veri tabanımız yok.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Özur dilerim, Amerika bağlamında merak ettiğim şu: Bütün bu çalışmalara karşın süreç içerisinde kendi kendileriyle kıyasla artıyor mu azalıyor mu trend?

DOÇ. DR. NİLÜFER KOÇTÜRK – Bu trend değişiyor ama şöyle bir nokta var: Azalma eğiliminiz; bir dönem ihmal azalabiliyor, bir dönem istismar, fiziksel istismar azalabiliyor ama çocuk koruma sisteminde, mesela bizim çocuk izlem merkezlerine baktığımızda, onlar otuz yıl öncesinde ve şu an –hocam o konuda çok daha iyi bilgiler verebilir- 700 merkezleri var. Tüm ülke geneline baktığımızda hemen adli görüşme yapma ve tespit etme konusunda güçlüler, gerçekten daha ilerideler.

Evet, ihmal ve istismarın ekonomik boyutu dışında gerçekten topluma olan etkilerine baktığımızda birçok olumsuz etkisi var. Bunu sadece bireysel veya ailesel bir sorun olarak ele alamayız yani en basit bir fiziksel istismarın bile “Onun annesidir, babasıdır, döver ya da şunu yapabilir.” gibi kesinlikle görülmemesi gerekiyor ki Çocuk Hakları Sözleşmesi de zaten ebeveynlere böyle bir hakkı vermiyor. Genel olarak baktığımızda da okuryazarlık oranında büyük düşüş yaşanıyor çocuk istismarı ve ihmalinin yüksek oranda olduğu ülkelerde çünkü bu, toplumda nitelikli iş gücü kaybı demek, eğitilmiş kişinin, toplumda eğitim seviyesinin düşük olması demek. Artı, suçlu işleme oranlarında artış olduğunu görüyoruz ve müthiş bir adli iş yükünün olduğunu görüyoruz ihmal ve istismarın yüksek olduğu toplumlarda. Bu kişiler daha fazla sağlık ve sosyal hizmetlerden yararlanıyorlar. Daha fazla sağlık ve sosyal hizmet demek daha fazla doktor demek, daha fazla bu alanda çalışan uzman demek; artı, kapasitelerin de daha etkili bir şekilde kullanılamaması demek çünkü sayı fazla olduğu zaman çocukların sadece temel fizyolojik ihtiyaçlarını gidermeye yönelik, devlet kurumlarında hizmet sunulması demek. Artı, toplum

ruh sağığına olumsuz etkisi de kesinlikle yadsınamayacak bir şey. Medyada bir haberin yer alması ya da yer alması dahi kişiler, bu çocuklar bizimle beraber toplumun içerisinde. Baktığımız zaman, sınıfta çocuğumuzla denk gelmeyeceğı veya dışarıda onlar tarafından ya da aynı faille karşılaşmayacağına garantisini veremiyoruz ki yaşadığımız zamanda toplumdan gelen vaka bildirimlerine bakıldığında kesinlikle birbirimizden bağımsız değiliz yani ülkenin diğer ucunda olan istismar ve ihmal her bireyi, toplumdaki her bireyi etkilemekte.

Evet, ihmal ve istismar sadece çocukların bireysel düzeyde o zamanını etkilemiyor, yetişkinlik döneminde de birçok sorunlara yol açıyor. Beyin hasarı, nörogelişimsel sorunlar, kırıklar, yaralanmalar, ruhsal bozukluklar, travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon çocuklarda ve yetişkinlik döneminde de en sık karşılaştığımız sorunlardan bazıları. Gebe sağığına sorunlar oluyor çünkü maalesef daha fazla erken evlilik oranının olduğunu görüyoruz bu ihmal ve istismara maruz kalan çocuklarda. Çünkü onu bir yol, bir kaçış olarak görebiliyor ve bunda da gebe sağığına erken anne ölümü ve çocuk ölümleri gibi birçok soruna yol açıyor. Düşük eğitim düzeyi ve düşük gelirli mesleklerle yönelidiklerini görüyoruz ihmal ve istismara maruz kalıyorsa o çocuklar.

Yine, bu ünlü bir araştırma. Çocuk ihmali ve istismarına yönelik yapılan çalışmalarda şunu görüyoruz: Nörogelişimsel sorunlar arttıkça, istismar ve ihmalin sayısı arttıkça bu sorunlar daha fazla görülüyor, sosyal, duygusal ve davranışsal problemler fazla. Riskli davranışlar sergiliyor; alkol kullanımı, yetişkinken hızlı araç kullanma, alkol, maddeye yönelme. Suç işleme yine daha fazla görülüyor ve bu nedenle de erken yaşta ölüm oranlarının olduğu maalesef yapılan boylamsal çalışmalarla da kanıtlanmış durumda.

İhmal ve istismarın etkisi kuşaklar boyu devam ediyor, yaşadığımız büyük sıkıntılardan biri bu. Çocuklara gerekli terapötik destek sağlanmadığında, psikolojik destek almadığında ve sosyal yönden desteklemediğinde bu çocuklar da yetişkin olduklarında kendilerinin de istismarda bulunma olasılıkları artıyor. Yapılan çalışmalar tabii ki burada yanlış kanılardan biri, onların da sanki tüm çocukların istismarcı olacağı şeklinde. Hayır, böyle bir şey yok ama gerekli terapötik destek gösterilmediğinde sıkıntı var ve üçte 1 gibi... Örneğin bir erkek çocuk çocukluğunda cinsel istismara maruz kaldıysa kendisinin de yetişkinlik döneminde üçte 1 oranında -çalışmalarda bunu görebilmekteyiz- başka çocuklara cinsel istismarda bulunabildiğini çünkü o zedelenmiş cinsellik duygusunu “Çocukken ben güçsüzdüm...” Çünkü o yaşadığı travmayla bilişsel olarak bu şekilde başa çıkmaya çalışıyor: “Ben küçük olduğum için, güçsüz olduğum için bu başıma geldi, ben yetişkin olduğumda bunu yapabilirim.” Bunu normalize etmek, bu acıyı hafifletmek için psikolojik olarak bir savunma mekanizması geliştirebiliyorlar. Veya sosyal öğrenme kuramlarının da belirttiğı gibi, çocuk evdeki şiddeti, babasının annesine sergilediğı şiddeti benzer bir şekilde normalize ederek kendisi de yetişkin olduğunda bunu yapıyor. Tabii, burada önemli noktalardan biri cinsiyet eşitliğı yani özellikle aile içi şiddet noktasına baktığımızda, çocuklara şiddetin asla evde, okulda, medyada, toplumda bunun kabul edilemez olduğunun yerleştirilmesi çok çok önemli çünkü normalize ettiğimiz zaman -UNICEF temsilcisi arkadaşlarımızın da belirttiğı gibi- bunu çocuk da normalize ediyor ve kendisi de yetişkin olduğunda kendi çocuklarına veya eşine bunu sergilemeye kalkıyor.

“Savaş-kaç-don” mekanizmasını da kısaca belirtmek istiyorum. Bir travmatik yaşantı sonrası her çocuk kaçamıyor ya da her çocuk tepki veremiyor bilişsel kapasitesi yerindeyse bile. Şimdi, zaten okul öncesi çocuklara baktığımızda o davranışın cinsellik içerikli olduğunu bilmeyebilir bir cinsel istismar olayında. Çocuklar onun sevgi gösterisi olmadığını ancak ne zaman fark edebilir? 10-12 yaşları civarı ön ergenlik döneminde cinsellikle ilgili bilgi edindiklerinde aslında o aile üyesinin ya da başka

kişilerinin dokunmasının aslında iyi niyetli bir dokunma olmadığını o süreçte fark ediyor ve geriye yönelik de olsa -geçirilmiş travma sonrası stres bozukluğu da diyoruz- ileri yıllarda dahi ruhsal sorunlar yaşayabiliyor.

Bilen çocuklar, o davranışın yanlış olduğunu bildiği hâlde... Bazen özellikle yargı sisteminde yaşadığımız sıkıntılardan biri hâkim ve savcı nezdinde “Niye kaçmadın?” ya da toplumda direkt ebeveynlerini suçlama nedenlerinden biri “Bu vardı, peki sen niye kaçmadın?” diye çocukları eleştirip kendilerini suçlamalarını pekiştirmeye çalışabiliyorlar. Buradaki temel şey insan doğası. Tüm insanlar -ki afette de gördük, o afet gibi herhangi bir yaşantıda da karşılaşıyoruz- “savaş-kaç-don” mekanizması dediğimiz bir yaşantıyla, ani, beklenmedik bir olayla karşılaştığında hemen beynimiz savaşacak mı kaçacak mı ya da donacak mı bunun kararını veriyor ve burada bilinçli bir karar değil, bir an kaçabiliriz olaydan veya tepki gösterebiliriz, kendimizi savunabiliriz veya o an yaşadığı olay nedeniyle acı duyup donabilir ve ketlenebilir çocuk. Tabii ki burada, çocukların özellikle ketlendiyse ve istismarcıya tepki gösteremediği noktada ne oluyor? “‘Buna sen niye tepki gösteremedim.’ derler.” diyerek olayı saklayabiliyor veya korkabiliyor, farklı nedenlerle de belirtmeyebiliyor.

İhmal ve istismar mağduru çocuklara gerekli psikososyal desteği göstermediğimizde de adil dünya inançları zedeleniyor. Tüm insanların hayatta kalmak, kendini güvende hissetmek için adil dünya inancına ihtiyacı vardır. Hepimizde bu inanç var; iyiler ödüllendirilir, kötüler cezalandırılır. Bu dünyada olmasa bile ahiret inancı ve benzeri şeylerle bunları düşünerek o, bize, insanlara güven duygusunu verir. İstismar ve ihmal sonrasında ne oluyor? Çocukların bu inançları zedeleniyor yani ben bir şey yapmadım ama niye bu şekilde başıma bu olay geldi... İnsanlara inanmıyor. “İnsanlar güvenilirmez.” sıklıkla bizim mağdurlardan duyduğumuz sözlerden birisiydi. “Ben babama güvenmeyeceksem ya da aile üyem bana bunu yaptıysa ben kime güveneceğim, kime anlatayım? O yüzden kimseye anlatamadım.” şeklinde çocuklar yorum da yapıyor.

Kendilerine inançları sarsılır, öz saygıları düşer. Artı, geleceğe inançları, umut yok çocuklarda çünkü umutsuzluk geleceğine yönelik... Bekaretiyle ilgili bir şey olduysa, penetrasyon yaşadıysa olayda da ne diyor: “Benimle kimse evlenmez.” Çünkü toplumsal öğretilerimizde maalesef bekarete verilen önemden kaynaklı, çocuk istismar sonrası böyle bir şey yaşadığında kendini değersiz hissediyor, “Kimse benimle evlenmeyecek.” diyor ve gelecek görmüyor, umutsuzluğa, depresyona maalesef maruz kalıyor.

Çocuk izlem merkezinde yaptığımız çalışmadan biriydi bu Türkiye verisi. Özellikle mağdur çocuklarımızın akademik sorunları çok fazla ve karşı karşıya kalıyorlar. Özellikle, bu çocukların okul terkinin önlenmesi bağlamında desteklenmesi gerekiyor çünkü ÇİM’e gelmiş hem aile görüşmesi hem bireysel yaptığımız görüşmelerde güvenilir ifade veren çocuklarla ilgili yaptığımız araştırmada şu çıktı: Bu çocukların yüzde 50’si maalesef okul terkinde bulunuyor ve bunların da yüzde 44’ünün temel, ana nedeni de cinsel istismar. Evet, çok güzel çocuk izlem merkezi var, çocukların ifadesini aldığımız yer ama daha sonrasında terapötik destek sağlamadığımızda, akademik ve psikolojik destek sağlamadığımızda bu çocukların eğitim hayatı yine etkileniyor; bunu görmekteyiz, sınıf tekrarı, okul değişikliği, başarı düşmesi gibi birçok sorunu. Çünkü yaşadıkları o davranışsal ve dikkat sorunlarından kaynaklı olarak da maalesef çocuklarımızı okul hayatından uzaklaştırmış oluyoruz.

Dünyadaki ihmalin ve istismarın boyutuna baktığımız zaman, özellikle 2-4 yaş arası çocukların da -her 4 çocuktan 3’ünün- fiziksel istismara veya psikolojik şiddete maruz kaldığını dünya genelinde görmekteyiz. Tabii ki bu ülkelerin geneline baktığımızda, Afrika, Asya, Orta Asya ülkeleri gibi ve bizim gibi gelişmekte olan ülkelerin bu veri ortalamalarını yükselttiğini maalesef görmekteyiz. 20 yaşının altındaki 120 milyon kız çocuğunun da zorla cinsel temasın bir türüne maruz kaldığını... Özellikle

bu veriler Dünya Sağlık Örgütü'nün verileri, kendi yaptıkları araştırmaların sonuçlarına dayanmakta. 17 yaş altı her 5 kadından 1'inin ve her 13 erkek çocuğundan 1'inin de maalesef yine cinsel istismara maruz kaldığını Dünya Sağlık Örgütü'nün çalışmalarından görmekteyiz.

Akademik çalışmalara baktığımızda meta analiz çalışmalara, tüm akademisyenlerin, dünyadaki akademisyenlerin çalışmalarının ortalamasına baktığımızda da fiziksel ihmalî yüzde 16, duygusal ihmalî yüzde 18 gibi görmekteyiz. En çok gördüğümüz tür çocuk istismarı ve ihmalî içerisinde duygusal istismar, daha sonrasında fiziksel istismar ve daha sonrasında cinsel istismar şeklinde bir sıralamanın olduğu bilinmekte ve dünya ortalamasına baktığımızda da yine ünlü bir akademik çalışmada yüzde 18 kızların ve yüzde 8 civarında da erkek çocukların cinsel istismara maruz kaldığını bilmekteyiz.

Türkiye'deki araştırmalarda çocuk ihmaline baktığımız zaman -hocamızın da değerli bir çalışması yer almakta burada, duygusal ihmal ve diğer ihmal türlerine yönelik olarak da- yüzde 8 civarında duygusal ihmal olduğunu, eğitim ihmalinin yüzde 15 civarı olduğunu görmekteyiz.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Hocam, buradaki “ihmal” tabirini istismar gibi mi anlayacağız?

DOÇ. DR. NİLÜFER KOÇTÜRK – Yok efendim, burada ihmal, çocuğa gelişim dönemine uygun olarak sergilenmesi gereken davranış, bakımı için gerekli olan davranışlar.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Olması gerekenin olmaması.

DOÇ. DR. NİLÜFER KOÇTÜRK – Evet, olması gereken ama yapılmayan. Örneğin tıbbi ihmal, çocuğun tıbbi yönden gerekli bakımının yapılmaması, aşılarının gerçekleştirilmemesi. Duygusal ihmal, çocuğa sevgi gösterilmemesi... Aşağılanması, hor görülmesi istismara giriyor ama sevgi gösterilmemesi bir ihmale giriyor çünkü çocukların da ebeveynleri tarafından, bakım verenleri tarafından sevilmesi bir ihtiyaç ve gelişimsel olarak da yapılması gerekiyor.

Burada Türkiye'yle ilgili şunu belirtebilirim: Türkiye'de sağlıklı bir verimiz maalesef yok. Yapılan araştırmalara baktığımızda küçük ölçekli çalışmaların olduğunu görmekteyiz ve örneklemin özelliğine göre, ekranda da görüldüğü üzere, bazı çalışmalarda eğitim ihmalî konusunda yüzde 97'ye kadar çıkan oranların olduğunu görmekteyiz. Tabii ki bunlar risk grupları, belirli dezavantajlı gruplarda yapıldığı zaman, örneğin Roman çocuklarımızda yapıldığında veya mülteci çocuklarımızda yapıldığında bu oranlar çok daha fazla yüksek olabilmekte ama ülke genelinde araştırmaların yapılmasıyla ilgili bir sıkıntımız var çünkü devlet kurumlarında bununla ilgili izinlerin alınması ya da araştırmacıların toplumsal tepkilerden çekinmesi bağlamında da maalesef etik ve benzeri konularda tüm ülkeyi kapsayan bir çalışmamız maalesef bulunmamakta.

Türkiye'deki çocuk istismarına baktığımızda da UNICEF'in yine bu konuda “Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması” 2010 çalışması var, kapsamlı çalışmalardan biri. Burada da diğer ülkelerdeki duygusal istismarın, aynı dünya ortalamasındaki sıralamaya benzer şekilde, daha fazla sayıda olduğunu, her 2 çocuktan 1'inin duygusal istismara maruz kaldığını, fiziksel istismarın yüzde 43, cinsel istismarın da yüzde 3 civarı olduğunu görmekteyiz. Bu yüzde 3 civarı, gerçekle çok örtüşmeyecek bir sayı çünkü yapılan çalışmalarda cinsel istismarın birden fazla türü var. Biz sadece penetrasyonu ya da dokunma türünü sordumuzda bu sayılar direkt, doğrudan aşağıya çekiliyor. Artı, zaten sorulduğu zaman kişiler çekinebiliyor, isimlerinin deşifre olması, anlaşılmaktan korktukları için geriye yönelik olarak da yetişkinlerle yapılan çalışmalarda da hem zaman faktörü hem de ifşa olmamak, olayı unutmak istemek gibi nedenlerden de olayı saklayabiliyorlar. Bu nedenle de sayıları maalesef düşük oranda çıkabiliyor. Türkiye'deki mağdur çocukların bildirmeme, geç bildirme nedenlerine baktığımız zaman -özellikle cinsel istismar mağduru çocuklarla yaptığımız bir çalışma, yine Ankara ÇİM'de gerçekleştirmiştik bu çalışmayı- aile içi sorunlara neden olmamak için yani çocuklar özellikle

ülkemizde toplumumuzun o kolektivist yapısından kaynaklı olarak... Çünkü diğer ülkelerin, gelişmiş ülkelerin çalışmalarına baktığımızda onlarda daha bireyci yapıyı gördüğümüz için onların çocuklarında bu derece bu faktör öne çıkmayabiliyor. Evet, onlar için de önemli ailede sorun çıkarmamak ama bizdeki kolektivist yapıdan biz, o özgeciliği çocuklarımıza küçük yaştan itibaren çok daha fazla, veriyoruz ve ailenin durumunu, ebeveynlerin sorun yaşamasını önlemek adına çocuklar bunu yıllarca saklayabiliyorlar ve en çok çıkan nedenlerden biri maalesef buydu.

Ebeveynleri üzmemek istememe, sosyal çevrede olayın duyulacağından korkma, yine “Adım çıkar.” ya da “Çevrem tarafından dışlanırım, duyulurum.” şeklindeki nedenlerle de yine çocuklar saklayabiliyor. Kendini suçlama -ki bütün travma mağdurlarında bunu görürüz- en basiti bir trafik kazasında dahi hemen birey mağdur psikolojisiyle herhangi bir suç olmadığı hâlde kendini suçlar “Keşke hiç o an çıkmayıydım, keşke şunu yapmayıydım.” şeklinde. Ki mağdur çocuklarımız da benzer bir şekilde “Keşke ben şöyle yapmayıydım annem dövmezdi ya da bu cinsel istismar başıma gelmezdi.” kendilerini suçlayabiliyorlar. Maalesef, toplumumuz tarafından da çocukların giyim şekli ve benzeri nedenlerle de aynı Nasreddin Hoca’nın “Hırsızın hiç mi suçu yok?” fıkrasında olduğu gibi toplum da direkt, otomatik olarak mağduru suçlama eğilimi sergiliyor ve çocukların o kendini suçlama düşüncelerini destekledikleri için bu da psikopatolojiye zemin hazırlıyor. Bir çocuk kendini suçluyorsa yaşadığı olay nedeniyle, depresyon, kaygı bozukluğu sergileme olasılığı da maalesef artabiliyor.

Artı, yine faili sevmek, istismarı unutmaya çalışmak, itibarsızlaşmaktan korkma, tehdit edilme, yapılan davranışın cinsel istismar olduğunun bilinmemesi gibi nedenlerle de çocuklar saklıyor. Artı, ifşa edecek kimseyi bulamama, olayı anlatacağı bir kişinin olmaması nedeniyle ya da sır olarak saklamak istemek nedeniyle de söylemeyebiliyorlar.

Kötü not almaktan korkma, özellikle öğretmen istismarlarında sıklıkla karşımıza çıkan nedenlerden biri. Yine öğretmen istismarları da enstest olaylar gibi yine toplumumuzda tabu olan ya da bu konuda çalışılması gereken konulardan biri olabiliyor. Eğer faili seviyorsa, aile üyesiyse, failin hapse girmesinden korktukları için de çocuklar bildirmek istemeyebiliyorlar veya faille evlenmek nedeniyle, o toplumda bekarete verilen önemden kaynaklı, evlendiği zaman olayın kapanacağını düşünme nedeniyle de çocuklar olayı saklayabiliyor veya aileye söylediye de aile bu durumu saklayabiliyor.

Çocuk istismarı ve ihmalinin nedenlerine yönelik açıklamalara baktığımız zaman da özellikle psikanalitik kuram, psikiyatrik model, sosyolojik model, sosyal etkileşimsel model, feminist kuram, sosyal öğrenme kuramı ve ebeveynliğin belirleyicilerinin süreç modeli ve ekolojik sistem yaklaşımı gibi temel kuramların bu fenomeni açıklamaya çalıştıklarını da görüyoruz.

Psikiyatrik model daha çok psikopatolojiyle açıklıyor, faillerdeki davranış sorunları ya da kendi patolojisiyle açıklıyor ama şunu görüyoruz ki istismarlar sadece psikolojisi bozuk insanlar tarafından gerçekleştirilmiyor, toplumun içerisinde gayet yer alan, herhangi bir psikiyatrik sorunu olmayan birçok birey tarafından, üst sosyal ve ekonomik düzeyde olan, eğitim düzeyi yüksek kişiler tarafından da gerçekleştirilebiliyor. O yüzden psikiyatrik modelin bu varsayımı sadece bir kısmını, belli kısımları karşılıyor ama tüm istismar ve ihmal olaylarını açıklamaya maalesef yetmiyor.

Sosyolojik model de daha çok toplumun düşük sosyoekonomik düzey veya düşük yoksulluk gibi nedenlerle, toplumsal faktörlerle açıklıyor.

Sosyal etkileşimsel model de çocuk-ebeveyn arasındaki ilişkinin, bağlanmanın gelişmemesinden dolayı ebeveynlerin bu tarz çocuklara ilgisizlik davranışı sergilediğini belirtiyor.

Feminist kuramın açıklamasına baktığımız zaman da özellikle cinsiyet eşitsizliğinin aslında bu ihmal ve istismarı destekleyen ve yol açan bir faktör olduğunu belirtiyor. Çünkü annenin güçlü olmadığı bir noktada çocuklara daha az ilgi göstereceğini veya babanın da sadece çocuğun bakımını ebeveyne bırakacağını ve bu cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı olarak da çocuklara gereken bakım ve ilginin sergilenmeyeceğini belirtiyor.

Sosyal öğrenme kuramına baktığımız zaman da “Özellikle davranışları, medya ve benzeri toplumda çocuğun gördüğü davranışları sergileme eğilimi sergilediğinden dolayı çocuklar model alır, taklit ederek öğrenir ve bu nedenle de yetişkinler kendileri sergiler.” diyor.

Ebeveynliğin belirleyicileri süreç modelinin ve ekolojik sistem yaklaşımının aslında baktığımız zaman bütün ihmal ve istismar olgularını en kapsamlı ve daha detaylı ele alan kuramlar olduğunu görmekteyiz.

Ebeveynliğin belirleyicileri süreç modeline göre baktığımızda ebeveynliğin ontolojik gelişimi yani ebeveyndeki bazı sorunlardan, örneğin kendi geçmişindeki istismar örüntüsünden ya da ebeveynin mutsuz olması, psikopatolojisinin olması veya kendisinin çocuk istemeden gebe olması, istenmeyen gebelikle çocuğunu dünyaya getirmesi gibi nedenlerden bu ihmal ve istismarın yaşandığını belirtmekte.

Çocuğun ve ailenin özelliklerine baktığımızda da eğer çocukta kolik, yani kolik dediğimiz, çocukta sürekli ağlama... Çünkü hep böyle beklenen bir bebek hayalinin olmaması nedeniyle ebeveynlerin bağlanma sorunu geliştireceği, hiperaktif ve prematüre olması nedeniyle yaşandığını belirtiyor.

Yaşanılan çevrenin özelliklerine baktığımız zaman da “Sosyal desteğin, toplumsal desteğin olmaması, maddi, manevi olarak yaşanılan kültürde, toplumda bunlar var ise o zaman ihmal ve istismar ortaya çıkar.” diye belirtiyor.

Toplumsal faktörlere baktığımızda da toplumun değerleri, maalesef en çok karşımıza çıkan şeyler olumsuz kültürel değerler, ihmal ve istismarı maruz gören, normalleştiren, normalize eden ve olayın saklanması kabul eden toplumsal değerler, tüm dünyada olduğu gibi ve bu kuramın da belirttiği gibi bu ihmal ve istismarın ortaya çıkmasına yol açan faktörlerden biri oluyor.

Yine önemli bir değişken, çocuk koruma mekanizmamızın yetersiz düzeyde olmasının da yine ihmal ve istismara yol açtığını belirtiyor.

Ekolojik sistem yaklaşımı da aynı faktörleri belirtiyor ve ikisi zaten birçok noktada örtüşüyor. Burada yine belirteceğimiz önemli şeylerden biri de kitle iletişim araçları yani çocuğun sistemini, çevresini, sosyal çevresini farklı katmanlarda ele alıyor ve özellikle kültürel değerler, özellikle kadına şiddet ve benzeri birçok toplumsal sorunu aslında bu ekolojik sistem yaklaşımını baz aldığımızda gerçekten çok güzel açıklıyor çünkü toplumsal sorunların tek bir nedeni yok, birden fazla çoklu nedenselliğe dayanıyor ve bu nedenle de önleme çalışmalarında, koruma çalışmalarında ve müdahale çalışmalarında buna göre adımlar atılmasının; her katmanda, çocuğun okulu, ailesi, çocuk nezdinde ve artı devlet nezdinde baktığımız zaman kurumların, devlet kurumlarının güçlendirilmesinin, devlet yurtlarının daha iyi hâle getirilmesinin, artı, bildirim mekanizmalarının; öğretmenler, doktorlar, hemşireler gibi çocuğun görebileceği, ulaşabileceği eğitim ve sağlık kısmındaki her bireyin güçlendirilmesinin önemli olduğunu belirtebiliriz.

Artı, medyada da bu çocukların yalnız olmadıklarının vurgulanması ve çocuklara şiddeti normalize etmeyen programların sunulması ve en önemli ihtiyaçlarımızdan biri çocuklarımızın rehabilitasyonu, psikososyal yönden rehabilite edilecekleri bir yerlerinin olması en çok ihtiyaç duyduğumuz konulardan biri çünkü çocuklar mağdur oluyor ve terapötik destek sağlanmadığında başka istismarcılara, başka istismarlara açık hâle maalesef geliyorlar.

Artı, cezalarla ilgili olarak baktığımızda da daha fazla ağır olduğunda, evet bu cezaların ağırlaştırılmasından ziyade... Bunda da çünkü delili olmayan bir suç olduğu için uygulamada da gördüğümüz, sıklıkla karşılaştığımız noktalardan biri mağdurların maalesef daha çok hırpalanması oluyor çünkü savcılar ya da hâkimler daha fazla soru soruyor, çocuğa daha fazla eleştirel bir şekilde yaklaşabiliyor.

Özellikle bu mitlere dair... Artı çocukların o toplumsal normları, adli sistemde -ki Avusturalya’da yapılan çalışmalar da bunu gösteriyor, onlarda da benzer şeyleri görebiliyoruz- cinsiyet eşitliğini destekleyen bir mitleri varsa ya da cinsiyet eşitliğini destekleyen inançları varsa çocuk koruma sisteminde çalışan kişilerin, maalesef, o koruma sisteminin işlevsel olmadığını, sistem içerisinde çocukları yine yıpratıklarını ve daha fazla sistem dışına çıkardıklarını belirtmekte.

Ben sabrınız ve dinlediğiniz için teşekkür ediyorum. Mustafa Kemal Atatürk’ün de belirttiği gibi, her türlü ihmal ve istismardan çocuklarımızı korumamızı ve yetişkinlerden özel olarak ele almamız gerektiğini de belirtmek istiyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Biz teşekkür ediyoruz Nilüfer Hocam.

Evet, hocamıza soru...

Betül Hocam, o zaman buyurun.

3.- Prof. Dr. Betül Ulukol’un, çocuk ihmali ve istismarı konusundaki tanımlar ile çocuk ihmali ve istismarının ülkemizdeki ve dünyadaki durumuyla ilgili tespitleri hakkında sunumu

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Teşekkür ediyorum.

Ben sizleri saygıyla ve sevgiyle selamlıyorum. Burada ne kadar önemli bir iş yaptığınızı biliyorum ve çok takdir ediyorum. Bu özen olmasa ya da bu yapılması gereken uygulamalar olmasa çok daha kötü durumda olurdu çocuklarımız. Onlar için de iyi ki varsınız, iyi ki buradasınız, iyi ki birlikte çalışabilme olanağımızı, kültürümüzü geliştiriyoruz.

Ne yazık ki ülkemizin yaşadığı bu çok büyük deprem felaketi arkasından bugün de yağmur yağmış, sel gelmiş; 10 vatandaş bir de öyle kaybedilmiş. Çok zor zamanlardan geçiyoruz, ülke olarak da herhâlde ciddi bir sınavın içindeyiz.

Daha önce de yine böyle bir Meclis araştırması komisyonunda çalışmıştım ve elimden gelen katkıyı vermeye de gayret etmişim. O günden bugüne ne değişti dersiniz çok şey değişti elbette ama daha değişmesi gereken, yapılması gereken, atılması gereken çok adım var, hep birlikte... Ben de elimden geleni sizlerle birlikte yapma gayreti içinde olacağım.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Teşekkür ediyoruz Hocam.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Daha önceki sunumlarda neler anlatıldı, hangi konulara değinildi çok bilmediğim için böyle bir sunum planı yaptım. Çok hızlıca geçeceğim ama bunları yani üzerinde detaylıca durmayacağım. Fakat sizin söylediğiniz, uyardığınız bir nokta Nilüfer Hoca’ya hani “İhmal de istismarın bir parçası mıdır ya da bunun içinde midir? Onu nasıl tanımlamak gerekiyor?” dediğinizde çıkan sonuç şu aslında: İstismarın da ihmalin de ya da burada konuştuğumuz bütün konuların da tanımlarını çok net ve çok açık yapmak zorundayız çünkü eksik bıraktığımızda neyi neyin altına koyacağımızı bilmiyoruz ve her birinin çözümü farklı özellikler gerektirebiliyor. O nedenle, rapor yazılırken de tanımların üzerinde durarak gitmekte fayda olduğuna inanıyorum.

Sıklıkla ilgili tüm ülkelerde çok farklı rakamlar var. Her birinin aldığı kriterler neyi istismar kabul ediyor, o kriterlerden başlayan bir farklılık olabiliyor çünkü benim “istismar” dediğime ülke olarak siz “istismar” demiyorsanız o zaman elbette ki rakamlarımız değişecek. Yaklaşımlar farklı, o nedenle bir miktar bizim Türkiye’de yaptığımız bir iki çalışmadan örnek vereceğim. Risk faktörlerini çok güzel anlattı Nilüfer Hoca, oralara çok fazla girmeyeceğim, daha sonra da müdahalede neler yapmak daha uygun olabilir biraz orayı ağırlıklılandırmaya çalışacağım.

Şimdi “tanım” dediğimizde aslında bu, çocuğa yönelik şiddet yani “istismar” dediğimiz “kötü muamele” dediğimiz şeyin aslında temel çatısı, ilk tanımın başında “şiddet” var. Bu şiddetin farklı formları var; işte, fiziksel olanı fiziksel istismar, cinsel şiddeti cinsel istismar, duygusal şiddet ve ihtiyaçların karşılanamamasını da “ihmal” diye tanımlıyoruz. Burada önemli olan bir şey var ki tanımları yaparken... Özellikle davet geldiğinde çocuğun cinsel istismarı üzerinden konuşacağız gibi düşünmüştüm ben ağırlıklı olarak cinsel istismar tartışacağız diye. O nedenle mesela “Cinsel istismar nedir?” noktasında da çok açık ve çok net olmamız lazım çünkü cinsel istismar, işin aslı, gelişimini tamamlamamış bir çocuğun... Ki bir çocuk ne zaman tamamlar gelişimini? En erken 21 yaşında tamamlıyor aslında; kız çocuklar 21, erkek çocuklar 24-25 yaşında gelişimini tamamlıyor. Bunun arkasında ne tip faktörler var, bu ayrı bir konu ama şunu biliyoruz ki 18 yaşındaki bir birey Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre 18 yaşını doldurduğu andan itibaren erişkindir, çocuk değildir ama daha ötesini bile, aslında tırpanılabilirliğini, örselenebilirliğini, kandırılabilirliğini göz önüne alarak çocuklara yönelik olarak davranışların nasıl şiddete dönebildiğini de kabul etmemiz lazım.

Şimdi diyoruz ki: “Çocuğun anlamadığı, gelişimsel olarak hazır olmadığı, bilerek onaylamadığı ya da toplum kurallarına uygun düşmeyen cinsel davranışlar, psikososyal gelişimini tamamlamamış çocuğa yönelik her türlü cinsel davranış çocuğun cinsel istismarıdır.” Bunların bir kısmında temas var, dokunma var ve dokunmanın, temasın olduğu cinsel istismar durumlarını tanımlayabilmek kolay, hani ellemiş, dokunmuş, penetrasyon olmuş; evet, bunları biliyoruz ama bir de dokunmanın olmadığı, temasın olmadığı cinsel istismar durumları da var. Tehdit bunlardan biri, çocuğun açık saçık sahnelere şahit bırakılması, çocuğun yanında onun anlamayacağı konuların konuşulması ve davranışların yapılması gibi bunun pek çok alt bileşeni var, bunlar da temasın olmadığı cinsel istismar olguları. Bir de bütün bunlara ek olarak çocukların bu alanda satışının, fuhuşunun, pornografisinin de yapılarak üzerinden ekonomik kazanç da sağlandığını biliyoruz bazı durumlarda. Öyleyse tanımımızı yaparken oldukça kapsamlı bir tanım yapmak lazım yani “cinsel istismar” dediğimizde yalnızca birisi çocuğun genital bölgesine, cinsel bölgesine dokunmuşla sınırlı olmadığımızı bilelim.

Aslında, biraz sonra, etkilerinin neler olduğuna dair tıp eğitimi alan birisi olunca daha tıp üzerinden nesnel sonuçlarla giderek anlatma eğiliminde olacağım, onların etkilerini de sunmak istiyorum size.

Şimdi bizim bu tanımlarımızın içinde “Biz neyi istismar kabul edelim?” dediğinizde; ben bir akademisyenim ve çocuk doktoruyum, benim tanımım Türkiye Cumhuriyeti’nin yasalarının tanımı aynı mı, aynılaştırabilir miyiz ya da ortak bir noktada daha kolay kabul edilebilir, daha kolay anlaşılabilir tanımlar getirebilir miyiz?

Şimdi, bakın, Türk Ceza Kanunu’nda çocukların cinsel istismarı 103’üncü maddede, adı “Çocukların Cinsel İstismarı” diye geçiyor, var. Peki, bununla Türk Ceza Kanunu’nda böyle bir madde var deyip geçelim mi, başka bir şey yok mu? İşin aslı, Türk Ceza Kanunu’nda çocukların içinde, çocukların farklı şekillerde cinsel istismarının söz konusu edildiği pek çok madde var: İşte, reşit olmayanla cinsel ilişki, madde 104; cinsel taciz, madde 105; hayasızca hareketler, madde 225; müstehcenlik, fuhuş... Bütün

bunların hepsinin altında çocuğa yönelik cinsel istismar var zaten, yasalarımızda eksik diyeceğimiz bir şey yok ama dağınık dağınıklar. Bu dağınıklığın içinde ne yazık ki çoğu zaman uygun noktayı bulup uygun şekilde dokunmada sıkıntımız oluyor.

Peki, evet, yasalarda var “Şu şu davranışlar istismardır, cinsel istismardır.” diyoruz ama bir de bir yaş tanımlamamız var ki o yaş tanımı bizi sıkıştırıyor, bir miktar daha hareket kabiliyetimizi -müdahale hareketi anlamında söylüyorum tabii- müdahale kabiliyetimizi azaltıyor. Mesela, 15 yaş ve üzerindeki bir çocuk eğer şikâyet ederse, cebir, tehdit ya da hileyle bu işe girdiyse ya da evlenme yasağı bulunan birinin saldırısı ya da onunla ilişki sonrasında ortaya çıktıysa bu olay bu, suç olarak kabul ediliyor. Fakat şunu düşünmek lazım yani 15 yaşın üzerinde bir çocuk 35 yaşında, 45 yaşında, 55 yaşında, 70 yaşında başka birinin saldırısı -diyeceğim artık- sonrasında arada para mıdır korkutma mıdır kandırma mıdır ne olduğunu bilmediğimiz sebeplerle bu çocukların kullanılıyor olması da aslında suçtur ama yasalarımızda bu “15 yaş üzerinde şikâyet etmezse suç değildir.” denilerek kapatılmış.

Şimdi, biraz önce UNICEF’ten de arkadaşlar sunum yaparlarken sizlerden çok güzel sorular gelmişti. Bunlardan biri de şu: “Özellikle bu olağanüstü koşullarda bu çocuklar istismara daha mı açılıyorlar? Daha mı fazla istismar edilebilirler?” Evet, daha fazla istismar edilebilirler çünkü bugüne kadar binlerce çocuğumuz istismar edildi, biliyoruz bunu. Nerede edildiler? Onlarla ilgili bilgi de vereceğim; anasının babasının yanındayken istismar edildiler. Şimdi, bu çocukların bir kısmı bir de anadan babadan uzaktalar artık. Eskiden evi vardı, odası vardı, kendi yatağı vardı, kapısını kapatabiliyordu. Şimdi artık ya çadırda kalıyorlar ya konteynerlerde kalıyorlar ve ortalıkta bile olmayabiliyorlar.

Şimdi, düşünün, çocuk pek çok şeyi kaybetti, ekonomik olarak zor durumda ve oraya, o bölgeye birisi yardım için geldiğini söyledi. “Telefonun yok, iletişim problemin var; al, sana bu telefon. Bak, bunu sana yalnızca yardım için veriyorum.” dediğinde benim içim kaynıyor yani böyle bir şey olamaz. O çocuğa siz bunu verdiğiniz zaman o çocuktan ne bekliyorsunuz? Bütün bunlar aslında yalnızca çocukların kaçırılması, organ mafyası, anasız babasız kalması, işte ne bileyim, başka derneklerde, vakıflarda vesaire korunaksız kalmasıyla sınırlı değil, özellikle olağanüstü koşullardaki bir istismar riski.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Yani yardım verme de bir taciz şekli mi diyorsunuz?

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Yardım vermenin amacı eğer çocuğa yardım etmekse bu doğrudan çocuk üzerinden olmamalı; anasına babasına, bulunduğu topluma verirsiniz, o da çocuğuna bunu verir. Ama çocuğun eline verdiğiniz zaman onun o çocuktan bir beklentisi olacağını düşünmemiz lazım ve çocukları gözümüzün önünde tutmamız lazım. Kapalı kapılarda değil yani evinde değil çünkü bu çocuk, evindeki kapalı kapıda değil. 15 yaş üstü böyle bir risk var özellikle bu olağanüstü durumlarla ilgili.

15 yaşını tamamlamamış çocuk için işler birazcık daha kolay. O çocuklar her ne kadar “Ben bunu kendi gönlümle yaptım, gittim.” dese bile herhangi bir şikâyet ya da başka bir durum beklenmiyor, doğrudan çocuklara karşı yapılan her türlü cinsel davranış istismar olarak kabul ediliyor.

Şimdi “dünyada istismarın boyutu” deyince öyle bir şey oluyor ki... Şimdi, farklı ülkelerin bir arada olduğu toplantılara katılıyoruz. O toplantılarda, mesela Dünya Sağlık Örgütünün düzenlediği bir toplantıda, Kuzey Avrupa ülkeleri ve Doğu Avrupa ülkelerinin de olduğu bir toplantıda ben kendi yaptığımız çalışmayı aktardım, sundum. Oradan küçük bir ülkenin sorumlusu dedi ki: “Biz bütün bu sorunları aştık, bizim sorunumuz yok bunlarla ilgili.” Dedim ki: Peki, sizin nüfusunuz nedir? “17 milyon.” 17 milyonluk bir ülkede siz her çocuğu tek tek gider, elinizle koymuş gibi bulursunuz, derdini de öğrenirsiniz, yardımınızı da yaparsınız. Bizim, bugün için, Türkiye çocuk nüfusumuz 24 milyon, 25 milyon. 25 milyon çocuğumuz var ve her sene 1 milyon 200 bin çocuk da yeni ekleniyor bu gruba. Kolay değil işimiz, çok işimiz var; farklı kültürel alanlardan geliyor insanlarımız, farklı bir birikimleri

var, farklı beklentileri var. Dolayısıyla hiçbir ülkeyle “O iyidir, o bunu başarmış; biz de bunu böyle başarabiliriz.” diyerek kendimizi karşılaştırmamız lazım. Olumlu örnekleri kullanmamız lazım, olumlu örneklerden dersimizi çıkarmamız lazım.

Bizim şöyle çok büyük bir avantajımız var: Avrupa’da da Amerika’da da çocuk 18 yaşını doldurduğu andan itibaren anası babası evin anahtarını çocuğun elinden alıyor, “Sen git, artık kendin nerede yaşayacaksan yaşa.” diyor. Bizde çocuk gidiyor, evden kaçıyor, birinden çocuk sahibi oluyor, sonra o çocuğu getiriyor, annesine bırakıyor, ona da bakıyoruz; sonra bir başkasıyla evleniyor, beraber oluyor, ondan da bir çocuk sahibi oluyor, onu da halaya bırakıyor, ona da bakıyoruz. Bizim kültürümüz ile Avrupa kültürünü, Amerika kültürünü, Uzak Doğu kültürünü aynı kotaya koyup “Aynı yöntemlerle biz bunu başarabiliriz.” dememiz hata olur. Olumlu örnekleri elbette kullanacağız ama kendi kültürümüzün değerlerini de bilerek yapacağız. Mesela, bugün, deprem bölgesinden gelen hiçbir çocuğun ben Türkiye’de aç aç, yoksul, zavallı kalmayacağına adım gibi eminim ama yeter ki arada olumsuz ve kötü niyetli eller olmasın çünkü o kadar iyi niyetliyiz ki o elleri de iyi sanıyoruz, işte bunları birazcık belki ayırt edebilmemiz lazım.

Nedir bizde genel olarak çocuk istismarına ilişkin veriler? 2013 yılında 2 bin üniversite öğrencisiyle, 2018’de de 8 bin üniversite öğrencisiyle yaptığımız bir çalışma bu. Şimdi, bakın: Fiziksel istismar sıklığı. Biraz önce dedim ya, sizin neye istismar dediğinizle benimki eğer farklıysa bunu anlayamayız, hani ne durumda karşılaştıramayız ama bu 2 veri aynı soru formları kullanıldığı için “Türkiye neredeymiş, nereye gidiyormuş”u karşılaştırmak için de uygun bir data olabilir.

Fiziksel istismar sıklığı... 2013’te üniversite öğrencileri, 18 yaş altında ne kadar fiziksel şiddete uğramışlar? Yüzde 21’i “Hastaneye başvuracak kadar ciddi fiziksel şiddete uğradım.” demiş. 2018’e geldiğimizde bu yüzde 19’larda.

Cinsel istismar sıklığı... Bu dokunmanın olduğu cinsel istismar, buradaki tanım yani çocuğun pornografik materyalle karşı karşıya kalması, cinsel eylemle karşı karşıya kalması gibi şeyler yok burada. Dokunmanın olduğu istismarlar yüzde 7,9. Bu çocuklar, altını çiziyorum, üniversite öğrencisi yani okuyamamış, bali çekmiş, kıyıda köşede kalmış, itilmiş, kakılmış çocuk değil bunlar; bizim ülkemizin kaymak tabakası. Bu çocukların yüzde 7,9’u 2013’te cinsel istismara uğramış. 2018’e geldiğimizde yüzde 1’lik bir gerileme var, 6,9’a inmiş. Bunun dışındaki diğer rakamları konuşmamın şu anda çok bir anlamı yok ama en azından önemli boyutlarda sorunumuzun olduğunu fark edelim diye bu 2 örneği vermek istedim.

Peki, çocuklarımızı kimler taciz ediyor, kimler tacizci, kimler çocuğa istismarda bulunuyor? Şimdi 2 tane fotoğraf koydum oraya. Genellikle hani çocuğumuzun elinden tutup da yolda giderken işte şu yukarıdaki fotoğraftaki gibi bir adam -evsiz, içmiş, bir kenarda sızmış kalmış- gördüğümüzde, çocuk onun yanına doğru gitmeye kalktığında çekeriz elimizle değil mi? Gitme, hani o sana zarar verebilir diye ama o değil istismarcı. İstismarcı, çocuğun tanıdığı, bildiği, sevdiği, güvendiği, dar zamanında yardım istediği kişi. Onun için zaten istismarı kolay kolay kontrol altına almamız çok zor, toplumun saygı duyduğu kişiler bunlar.

Bir önceki Komisyonunda dinî kurumdaki bir hocanın 10 çocuğa yönelik bir cinsel istismarı söz konusuydu. Tam o döneme denk gelmişti Komisyon çalışması. Komisyonla birlikte Karaman’a da gittik. Şöyle demişlerdi çocuklarını o kişinin eğitimi için eline veren insanlar: “Eğer o itiraf etmeseydi biz çocuklarımızın anlattığına inanmazdık.” O kadar güvenilir adam. Yani kim çocuğunu eliyle bir istismarcıya... Parasını veriyor, yemeğini veriyor, elini tutmuş yani hiçbir akıl bunu kabul etmez ama o kadar güzel kamufle olabiliyorlar ki. Onun için, çocukları korurken mutlaka tacizin hangi süreçlerden geçtiğini, ne zaman müdahale etmemiz gerektiğini de bizim iyi biliyor olmamız lazım.

Şimdi, yani birtakım böyle teorik bilgiler var, buraları geçmek istiyorum çünkü zamanımız da yok, ben çok değerli zamanınızı almak, kullanmak istemiyorum, sonrasında nasıl olsa yine bu bilgileri sizlerle paylaşıyorum.

Şimdi, biraz önce dedim ya hani çocuğun bildiği, tanıdığı yerde oluyor istismar diye. Bir çalışma yaptık, bu Covid'den önceki dönem ile Covid'den sonraki dönem yani o Covid, eve kapanma, çocuk istismarlarını ne kadar etkiledi, azaldı mı arttı mı bir görelim diye. Nilüfer Hoca'nın da bahsettiği çocuk izlem merkezleri bugün için 63 ilimizde var. Fakat ben 7 ilin örneğini alıp Covid öncesi dört ay, Covid sonrası dört ay döneminde, aynı dönemlere denk gelecek şekilde, istismar durumları nedir onun araştırmasını yaptım.

Şimdi, bakın, yukarıdaki mavi çizgi, 2019 yılında aynı aylarda yani Nisan, Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında 7 çocuk izlem merkezine başvuran çocukların sayısı. Toplam 1.363 çocuk başvurmuş 2019'da, kapanmayla birlikte -2020'de Covid geldi ve kapandı- bu rakam 703'e düşmüş. Şu, bakın, Nisanda kapanmanın ilk olduğu nokta hemen düşmüş yani 471'ymiş bir önceki sene, 65 bildirim olmuş ama olay durmuyor yani kapandık, çocuklar korunuyor değil, hızla artıyor bir ay sonra. Üçüncü ayda bir önceki senenin normalini yakalıyor, sonrasında bir azalma eğilimi var. Bu azalma eğilimine niye azalıyor diye baktım. O da aslında daha önceki yıllarda, Ankara Çocuk İzlem Merkezinin genel verisi üzerinden şöyle göstereyim, zaten yaz aylarına gelindiğinde bir azalma trendi var, bu da sebep. Acaba yaz aylarında bu çocuklar daha mı az istismar ediliyor yoksa bildirim mekanizmaları mı daralıyor; onu gösteriyor.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Evet.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Şunu söyleyebiliriz ki evet, biz bu çocukları eve kapattığımızda da çocuklar istismar ediliyorlar.

Peki, kız çocuk-erkek çocuk farkına bakarsak... Yaşlar ve kızlar kırmızı, erkekler mavi barlarda görünüyorlar. Görüyorsunuz bunlar da çocuk izlem merkezinin verileri. 12 yaşından itibaren ciddi bir artış eğilimi var. Bunların bir kısmı da evlilikler, nikahsız evlilikler. Peki, istismarcı kim? Yine burada hani... Rahat okunuyor mu? Ben göremediğim için.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Okuyoruz efendim.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Tamam.

AYLİN CESUR (Isparta) – Yaş grubu var mı?

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Yaş grubu var, şurada bir önceki...

AYLİN CESUR (Isparta) – Az önceki verilerde, o karşılaştırmıştınız ya, o karşılaştırmamız var mı?

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Evet, evet var.

AYLİN CESUR (Isparta) – Yaş grubu var mı?

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Var, var.

AYLİN CESUR (Isparta) – Ben göremedim de.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Hepsini buraya getirmedim ama var.

AYLİN CESUR (Isparta) – Ortalama aldınız?

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Evet, evet.

Şu bakın, mavi bar yine 2019, kırmızı bar 2020'yi gösteriyor. Çok fazla bir değişiklik yok gibi ama en sık arkadaş ve partnerin, onların cinsel istismarı yüzde 27'lerde, 28'lerde. Tanıdık, yüzde 18, yüzde 21. Aile üyesi; anası, babası, dayısı, halası, teyzesi, amcası yani enstest dediğimiz grup yüzde

11-13 arası. Akraba; amcasının oğlu, işte, dayısının bilmem nesi gibi -hani akrabalık, hısım ilişkisi var ama çok yakın değil- yüzde 10-13 civarı. İmam nikahlı eş -o biraz önce bahsettiğim kayıt dışı evlilikler- yüzde 7-8 gibi. Bakın, yabancı yalnızca yüzde 16-17. Çocuk, tanıdığı, bildiği, güvendiği kişinin cinsel istismarına uğruyor.

İstismar nerede gerçekleşiyor? Neredeyse yarısı mağdurun evinde, evinin çevresinde, evimizin içinde oluyor bu. İstismarcının evinde, evinin çevresinde, yüzde 22'lerde; 17-20 gibi. Açık toplumsal alanlar yüzde 17. Eğitim alanları, bakın, okullar kapandığı için Covid zamanında yüzde 2,8'e düşmüş ama okullar açıkken yüzde 8'i de okullarda gerçekleşmiş. Toplumsal alan, otel, çevrimiçi istismar gibi istismarın gerçekleştiği alanlar çok daha düşük. Ama burada vurgulamak istediğim, mağdurun evi yüzde 46, istismarcının evi yüzde 22; toplayın, yüzde 60'ı, 70'i bu çocuğun bildiği, her gün gittiği, geldiği yerde gerçekleşiyor. Peki...

FATMA KURTULAN (Mersin) – Kadına yönelik şiddet de öyle.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Evet.

Ve şöyle oluyor, biz çocuğu koruduğumuzu sanıyoruz ya evimizde, aslında dedim ya şimdi çadır kentlerde ya da konteynerlerde bunu da aştık aslında işte. O konteynerin her yeri, o çadır kentin her yeri o çocuğun evi oldu artık; çok rahat ulaşılabilir noktadalar ne yazık ki.

Peki, evet, istismar ediliyor çocuklarımız. Çocuklarınız istismar ediliyor da ne oluyor? “Dokunmanın olmadığı, penetrasyonun olmadığı, işte kızın bedeninde herhangi bir değişikliğin olmadığı durumda ne olur ki? Bir kere göğsünü ellemiş, bir kere kalçasını ellemiş, bir kere bir sarılmış, zoraki dudağından öpmüş; ne olur, bu ne zarar verir çocuğa? “E, unuttur gider zaten yani işte 7-8 yaşında bunları yaşıdıysa unuttur gider.” Unuttur gider mi? Gitmiyor ve o öyle bir yere kazınıyor ki kazındığı yer beyin. Yani çok şey anlatmak istiyorum size, o beyin görüntüleme çalışmalarını da getirmek istedim. Nasıl olup da istismara uğrayan bir çocuğun beyni küçülüyor? Nasıl hacmi değişiyor? Bunları da göstermek istedim ama dediğim gibi, yer ve hani zaman kısıtı nedeniyle getiremedim.

İstismarın, yalnızca cinsel istismar değil elbette bütün şiddetin, çocuğa yönelik şiddetin etki mekanizması stres üzerinden gidiyor. Bugün biliyoruz ki stres insanı öldüren bir şey. Bütün büyük hastalıklara baktığınız zaman, ölümcül hastalıklara baktığınızda da geri planda stresi görüyorsunuz. Stresin bir pozitif yanı var, pozitif stres; benim buraya gelip size bu sunumu yapmam. Ben bir pozitif stres altındaydım. Hani ilk kez geliyorum, sizleri tanımıyorum daha önceden, hani nasıl bir iletişimimiz olacak, ben bildiklerimi aktarabilecek miyim gibi. Bu beni geliştirdi. Bunun bir tık ötesi bana “Betül Hanım yarın şu raporu hazırlayın, getirin yarın sabaha ya da yarın akşama kadar.” deseniz aman Allah'ım derim yani bu çok zor bir şey ama bilirim ki zorlasam gece uyanık kalırım, ilaç alırım, bilmem ne yaparım, hazırlarım bir şey. Bu, tolere edebildiğin stres ama bir de toksik stres var ki tolere edemediğim, elimden ne gelirse ne yaparsam yapayım içinden çıkamadığım stres.

Şöyle bir örnek vermek istiyorum, küçük bir örnek: Aile tatil için Antalya'ya bir otele gidiyor. İşte, sabah kahvaltıya inmişler, hava birazcık serin gibi. 7-8 yaşlarında bir kız çocuğuna anne diyor ki: “Hava serin gibi. Al yavrum oda kartımızı, git, 5'inci kattaki odadan üstüne hırkanı al, gel.” Çocuk oda kartını alıyor, asansöre biniyor, asansörde çocuğun yanına hemen başka bir adam biniyor. Çocuk, oda kartıyla 5'inci katın düğmesine bastı, adam hiçbir düğmeye basmadı. Geldi yalnızca çocuğun yanına -şu çocuk- çocuğa böyle yanaştı. Asansör hareket ediyor, çocuğun karşısında ondan büyük birisi var, ne yapacağını bilmiyor. Ses çıkarsa bir işe yarar mı? Yaramaz. Peki, o adam ona zarar verebilir mi? Verebilir. E, dokundu mu? Dokunmadı. Çocuk adamın nefesini hissetti, adam çocuğa abandı, dokunma yok; 5'inci kata geldiler, kapıdan indi çocuk ve odasına gitti. Bu istismar mıdır? Bu istismardır ve işte, bu, toksik strestir. Neden? Çünkü çocuk orada ne yapacağını bilemedi. O adam onu öldürebilirdi,

kesebilir, sıkıştırabilir; değil mi? Ve o hiçbir şey yapamazdı. İşte toksik stres dediğimiz şey bu, çocuğun beynine yazılan yazı bu. Stresle karşılaştığı anda bir takım endokrin değişiklikler oluyor, hormonal değişiklikler; sonra bunlar beyni etkilemeye başlıyor ve beyinde sinir hücrelerinin gelişimi, hücreler arasındaki bağlantı ve... Hani “Balık yağı içirseniz çocuklarınıza, akıllı olur.” diyor ya. O balık yağının içindeki madde, bizim hücrelerimiz arasındaki bağlantıyı güçlendiren bir şeydir, miyelin kılıfının içine girer balık yağı. İşte bu miyelinizasyonu da etkiliyor, engelliyor. Sonra ne oluyor peki? Sonra, bakın, burada bir sürü tıbbi ifade var. Bunları tıbbi ifade olarak buraya koydum ki adı belli bunların yani beyinde -şu merkez, bu merkez, bu merkez- her yer etkileniyor, sonra neler oluyor? Bunların hepsi çalışmalarla gösterilmiş, bilimsel. Hafıza olayları, hareketin davranışa dönüşmesi, kişilik bozuklukları, disosiyatif bulgular, anksiyete, panik atak, agresivite, oral ve cinsel davranışların kontrolünde güçlük; kişi kendini kontrol edemiyor; tekrarlayan kontrol bozukluğu, patlayan impulsif şiddet davranışları, dille ilgili problemler; hatta şizofreni, hatta otizm, depresyon, dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu; bunlar ortaya çıkıyor, beyindeki o iz -o kalıcı iz- bütün bunlara yol açıyor. Sonra ileri yaşlarda... Nilüfer Hoca'nın bahsettiği zaten pek çok hastalık vardı, aynen, altına “den den” koyuyorum, bunlar da ortaya çıkıyor.

Ve çok önemli bir başka nokta da şu: Epigenetik etki. Hani, eğer bu konularla ilgiliyorsanız, araştırıyorsanız ya da kulak kabarttı iseniz son zamanlarda insanlarda epigenetik bir takım değişikliklerin hastalıklara yol açabileceği vesaire diye bilgiler var. Özellikle kanser hastalarında çalışılmaya başlanmıştı bu epigenetik. Kişinin genetik kodu değişmeden aynı genetik kod fakat kodun okunmasını etkileyen bir takım faktörler var, o faktörleri etkileyen bir sistemdir epigenetik değişiklik. İstismara uğrayan kişilerde epigenetik değişiklikler oluyor. Peki, bu epigenetik değişiklik oluyor da... Ya, bende var, istismara uğradım ve epigenetik değişiklik oldu bende. Ne yazık ki bunu doğurduğum çocuğuma da aktarıyorum, nesilden nesile aktarılıyor. İşte bu nesilden nesile aktarılma işi o kadar sakat ki o da ondan sonrakine, o da ondan sonrakine aktara aktara gidecek. Şimdi, işte bu noktada ne yapmak gerekiyor? Madem bu böyle oldu, olageliyor, bunu engelleyemiyorsak, birkaç nesli gözden çıkaralım, ondan sonra daha tertemiz bir sayfa mı açalım? Yoksa epigenetik değişiklikleri de geri çevirebilecek mekanizmalar var mı?

Soykırım mağdurlarıyla çalışılmış bu epigenetik değişiklikler. Anası, babası soykırımı yaşamış ama hayatta kalmışlar, sonra evlenmişler, çocukları çocukları olmuş. O anne-babanın soykırımında yaşadığı travmanın izi onun bugün güllük gülistanlık ortamda yaşayan çocuklarında görülüyor. Bir fare deneyi yapmışlar; anne farenin beynini hasarlamışlar, yavru bebek fareleri annenin önüne koymuşlar -bakın, istismar değil, ihmal daha- anne fare, bebek fareleri yalayarak severmiş, hani biz öpüyoruz ya kendi çocuklarımızı, o da yalıyor yavru yavru ama beyni hasarlandığı için bebeklerini yalayamıyor, sevmiyor; bütün bebek farelerde epigenetik değişiklikler ortaya çıkıyor. Bunun üzerine alıyorlar bu bebek fareleri, başka sağlıklı bir anne farenin diğer yavrularıyla birlikte onun önüne koyuyorlar. Anne fare önüne gelen her yavru fareyi yaladığı için bunlar da arada yalanıyorlar. Sonuç? Düzeliyor.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Düzeliyor.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Evet. Bu “Neden biz burada çalışmalıyız, neden bir şeyler yapmalıyız? Yaparsak başarılı oluruz.”un kanıtı. İşte o nedenle bir şeyler yapalım; ne yapalım? İstismarı önlemeye yönelik girişimlerde bulunalım.

Burada bir resim görüyorsunuz; bu, 5 yaşındaki bir çocuğun çizimi. İlk büyük şu çizim baba, bu anne, bu da çocuk. Normalde bir çocuk anneye babanın arasında çizer kendini değil mi Nilüferciğim? Nilüfer benden daha iyi anlıyor bu işleri. Fakat bakın, burada anne-baba çocuğun karşısında, elleri açık; en büyük çocuğun dikkatini çeken şey, annenin babanın eli; dövüyorlar çocuğu. Çocuk ne yapıyor?

ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK (Sakarya) – Kendi elleri de yok bu arada.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Kendi elleri yok, kendisinin 4 tane bacağı var “Ben de kaçıyorum.” diyor “Annem babam beni dövüyor, benim kendimi koruyacak elim kolum yok, ben kaçıyorum.” diyor. Şimdi, bunu istismara uğrayan bir çocuğu orada sembolize etmek için kullandım. Şimdi, biz istismara uğrayan bir çocuğu yakaladığımızda, bulduğumuzda, ulaştığımızda tanısını koyuyoruz, tedavisini yapıyoruz, koruyoruz, izleme alıyoruz ama bu öyle bir şey ki bir çocuğu kurtarmaya çalışırken kaçırdığınız pek çok çocuk var, gözden kaçan pek çok çocuk var. O zaman, hani, bizim bu çocuğu korumak için aslında -Nilüfer Hoca’nın da bahsettiği o riskler vardı ya- o riskleri ortadan kaldıracak, o risklerin bu çocuğa ulaşmasını engelleyecek mekanizmaları geliştirmemiz lazım. İşte, bu da bilgilendirme, bilinçlendirme, farkındalık çalışmaları vesaire... İşte, çocuğun korunması ancak nasıl olur? Bu riskleri ortadan kaldırırsak bu çocuğu korumuş oluruz, yapabileceğimiz şey bu. Bunun için koruyucu sağlık yaklaşımı...

Çok yerden duymuşsunuzdur, hekim değilseniz hani çok ilgilenmemiş olabilirsiniz ama “Birincil, ikincil, üçüncül koruma” diye koruma tedbirlerinden bahsedilir. Birincil koruma daha çok topluma yönelik, genel olarak toplumun farkındalığını artırmayı ve çocuğu koruma kapasitesini güçlendirmeyi sağlar. İkinci grup önlemler, tedbirler istismara uğrayan çocukların korunması, kollanması tedavisidir. Üçüncü grup önlemler de artık rehabilitasyon aşamasına gelindiğinde onların bir daha istismara uğramasını engellemek içindir. Ama bunlar tam da bir çark gibi çalışır, saatin dişlileri gibi; içinden bir dişliyi çekemezsiniz, çekerseniz işlemez. O yüzden “Yalnızca istismara uğrayan çocuklara ulaşalım.” yetmez “Yalnızca o çocukların tedavisini ve takibini yapalım.” yetmez, bütün topluma gitmek gerekiyor.

Burada devlet en temel kurum. “Devlet” dediğimiz kim? Sizsiniz, devlet biziz. İşte, bunun içinde UNICEF de olacak, Dünya Sağlık Örgütü olacak, sivil toplum örgütleri olacak, özel sektörler olacak, firmalar, bilmem neler, toplumun kendisi de olacak. Yani şöyle bir keyfiyet yok: “Efendim, siz Mecliste bir Komisyon kurmuşsunuz, çocukları istismardan koruyacakmışsınız. E, tamam, hadi buyurun, gelin, koruyun.” Böyle bir toplum yok ve benim görüşüm o: Kim ki istismara karşı elini taşın altına koymuyorsa o istismarın ortağıdır; bunun başka yolu yok. O yüzden toplum da bunun içinde mutlaka olmak zorunda.

Çocukların korunması odaklı çalışmalar... Böyle, basamak basamak yapmaya çalıştım bir şeyler. Bu şekiller vesaireler ya da yani bu -yazılar diyeyim- programlar benim kendi düşüncemle oluşturduğum şeyler, hani, bir yerden aldığım ve kopyaladığım konular değil. Dolayısıyla eleştiriye açık, yenilenmeye açık, düzeltilmeye açık, geliştirilmeye açık konular. Neler yapmak gerekiyor? Bir defa riskleri dikkate almak lazım. Buradaki “riskler” dediğimizde yalnızca riski belirlemek değil, risk düzeylerini de belirlemek gerekiyor. Yani bugün Ankara’da yaşayan bir deprem mağduru, Adıyaman’da çadır kentte kalan deprem mağduru ve İzmir’de normal, üniversite sınavına hazırlanan bir çocuk... Bu 3’ünün de ayrı riskleri var ama öncelendirmek ve değerlendirmek gerekiyor, her birine farklı şekillerde müdahale etmek lazım, etiketlemeden bir haritalama yapmak lazım.

Geçen Komisyonunda bu çok gündeme gelmişti, haritalama çok önemli. Nerede, ne olduğunu bilmezseniz... Siz bugün mutfağınızda, dolabınızda sebze mi var, et mi var, tavuk mu var, süt mü var bilmiyorsanız akşam ne yemek yapacağınızı nasıl bilebilirsiniz? Onun için bilmeniz lazım dolapta ne var ve risklere müdahalede de önceliği ortaya koymak “İlk önce ben şu gruba müdahale edeceğim.” demek gerekiyor. Bu arada risk gruplarına doğru şekilde ulaşabilmek lazım. Riskleri hafifletmeye yönelik olarak çalışmalar yapmalı. Sorunları belirleyebilme becerimizi artırmamız lazım yani sorun nedir, ben neye sorun diyorum, nasıl müdahale edebilirim; bunu görmem lazım. Toplumu güçlendirecek

alışmalar, aileyi destekleyecek çalışmalar, etkin müdahale yöntemleri, bunlar geri planda planlama şeklinde olur, kanunların düzenlenmesi şeklinde olur; uygulayıcılar vardır, pilot uygulama yapılır; ilk çıktılar alınır, o çıktılar geliştirilir vesaire gibi.

Ve tabii, en önemlisi, çocuğun kendini güçlü hissetmesi için çocuğa değer verdiğimizi gösteren o politikayı... Yani biz çocuğu severiz aslında yani çocuğu severiz, bağrımıza basarız ama “Eti senin, kemiği benim.” deriz bir de. Onun için hani, çocuğa değer verdiğimiz, o, çocuğun değerli olduğu politikasını çok gözle görünür bir şekilde ifade etmemiz lazım.

Hangi kurumlar var? Yine böyle birkaç...

BAşKAN CENGİZ AYDOğDU – Hocam, toparlayabilerseniz...

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Bitti.

Bu kurumlar... Bunlar geliştirilebilir, üzerine eklenenler olabilir. Bunlarla çalışmak gerekiyor ve müdahale sorumluluğunu her birimiz birey olarak üstlendiğimiz takdirde sıfırlanmaz ama mutlaka bugünden çok daha iyi noktalarda oluruz diye düşünüyorum.

Dikkatiniz için teşekkür ederim.

BAşKAN CENGİZ AYDOğDU – Estağfurullah.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Sesim de çok kötüydü, umarım çok yormamışımdır sizleri.

BAşKAN CENGİZ AYDOğDU – Yok, bizi çok etkilediniz, onu söyleyeyim. Duygusal olarak en etkilendiğim sunuş oldu benim, meseleyi kalbimizde hissettik.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Ne mutlu eğer bunu yansıtabildiysem.

BAşKAN CENGİZ AYDOğDU – Teşekkür ediyorum bütün sunuşunuza, sözlerinize.

Hocama sorular var mı?

Buyurun Aylin Hanım.

AYLN CESUR (Isparta) – Teşekkür ederim.

Ben de sayın hocalarıma çok teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Biraz geç katıldım, Nilüfer Hanım’ın sunumunun bir kısmını dinleyemedim, Genel Kurulda konuşmam vardı; onun için özür diliyorum hem Komisyondan hem sizlerden.

Ben tıp doktoruyum, tabii, o nedenle söylediğiniz şeylere biraz daha -en azından terminolojiye- daha aşına olduğumu belirtiyim.

Çok önemli veriler. Özellikle, hani, tıp camiasından olmayan ama konunun ne kadar hassas olduğuna... Aslında istismarın tanımını -yani ben birkaç toplantı öncesinde bunu dile getirmiştim- iyi yapmamız lazım. İstismar nedir? Çünkü sorunun ne olduğunu bilmezsek çözüme gitmekte biraz daha zorlanabiliriz diye...

Tabii, biz burada yasama organıyız. Aslında siz haklı olarak -bu çok önemli- çok güzel sunumda hani “vesaire” diye geçtiğiniz yerin içindeyiz biz şimdi, o “vesaire”yi yapmak üzere buradayız ve bu Komisyonu da çok önemsiyorum ben. Hani, Komisyon tek başına ne kadar are getirir, çözüm getirir, o değil ama buna Komisyonun kurulma kararının 5 parti tarafından verilmiş olması en azından doğru bir hareketti çünkü “devlet” dediğiniz şeyin işte, toplumuyla beraber ama devleti yönetenlerin ve devleti yönetmeye talip olanların, halkın diğer temsilcileri olan muhalefetin birlikte bu sorunu ortaya bir çıkarması lazım.

Şimdi, sizin söylediğiniz bu tanım ve bunun ne kadar hassas olduğu konusu bir tarafa, bu çok önemli, o manada sizlerin sunumları çok çok kıymetli ancak biz burada şu anda çözüme yönelik iş yapmaya çalışan bir kurumsal yapıyız; bunun için de burası yasama organı. Hâliyle, tabii, sizin kendi konunuzun dışında bir konu ama ben sizden Türkiye’deki durumun tespiti anlamında tavsiyelerinizi almak istiyorum. Yani nedir, Türkiye’de yaşamada neler eksik ki daha ilgili... Biraz önce saydığımız, hani, iletişimde kalması gereken ve birlikte çalışması gereken diğer kurumların da biz temsilcilerini dinliyoruz burada, hem devlet anlamında hem sivil toplum örgütleri anlamında ve onların önerilerini de alıyoruz, elbette bir rapor çıkacak. Ama bizi bu geniş yelpazenin içerisinde daha daraltacak ve en hızlı şekilde konunun acilleri akut ve kronik anlamda bu işi nasıl çözmeliyiz? Biz yasama temsilcileri burada ne yapmalıyız ki sizlerin işini, tedavi edicilerin, tespit koyucuların ya da maruz kalanların -maruz kaldıklarını hafifletelim- sizlerin işlerini de kolaylaştıralım? Ben bu konuda tavsiyeleriniz varsa bunu bir öğrenmek istiyorum.

Bir de Türkiye’de bölgesel olarak acaba -az önce yaş grubu diye sormuştum ama elbette çok geniş bir konu burada, onu verme imkânınız yok, biliyoruz; mümkünse sunumlardan rica ederiz, eğer mümkün olursa, çok değerli çünkü- farklılıklar var mıdır istismara uğrayan çocuklar anlamında? Bölgesel farklılık varsa bunun göreceleri nelerdir? Ve Türkiye dışında, Türkiye’nin diğer bölgelerle karşılaştırılmasında... Daha çağdaş dediğimiz, işte, daha sosyokültürel veya hani, eğitim düzeyi daha yüksek gibi olan, üniversite okumuşluğu... Az önce dediniz ki: “Toplumsal genelini aşlında tedavi etmek gerekiyor.” Çok doğru, katılıyorum; tabii, bu uzun bir yol haritası. O uzun yol haritasını aşmış, belki eğitim anlamında veya beklenenler anlamında daha farklı yerlere gelmiş toplumlarla bizi veya bizden -bizdeki verilere göre- çok daha ileri boyutta olan diğer toplumların bir karşılaştırması var mıdır? Biz bir an önce kendimizi o, daha az istismara uğrayan toplumlar var ise oralara... Veya rakamları azaltmak için ne yapmalıyız? Onu sormak istedim.

Biraz uzun bir soru ama hani, ana başlıklarıyla eğer söyleme imkânınız olursa çok memnun olurum. Teşekkür ederim.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Evet, teşekkür ederiz Aylin Hanım.

Esasında sorduğunuzun bir kısmı önceki sunumlarda da verildi, şimdi hocalarım da verir.

AYLİN CESUR (Isparta) – Ama ben hocalarımınkini merak ettim.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Ayrıca, hocalarım bizim raporumuzun yazımında da olacaklar, o açıdan...

AYLİN CESUR (Isparta) – Ben hocalarımınkini merak ettim çünkü siz de az önce “En duygusal, etkilendiğim Hoca.” dediğiniz için.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Tabii, tabii, şimdi söyleyecekler.

Evet, Fatma Hanım, buyurun.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Sevgili Hocalarım, çok teşekkür ediyorum, gerçekten güzeldi; Başkan, ben de size katılıyorum. Ya, şurada 30-40 kişi bir eğitimden geçtik aslında, eğitim programı gibi oldu bizim için.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Eğitimden geçtik, evet.

FATMA KURTULAN (Mersin) – En azından kendi adıma öyle söyleyeyim, herkesin de etkilendiğini düşünüyorum.

Şu çok önemli, altını çizdim: Hak temelli iş birliği çok önemli, bu olmazsa olmaz; biraz sorun orada yatıyor. Tüm toplumun her kesimi, dinamikleriyle ve devletin de bu konuda bütün organlarında bu konuda toplumsal cinsiyet rollerini yeniden ele alan ve en önemlisi de aslında kadın örgütlerinin de üzerinde durduğu bunun tanımındaki muğlaklık. Bizim Komisyondaki vaka da bir taciz midir, bir çocuk istismarı mıdır? Bir evlilik adı altında düğün, dernek kurulma iddiası... Bu iddia böyle, düğün dernekleri kurulmuş sonuçta; “iddia” diyoruz ama ifadelerine, savcılık tutanaklarına vesaire baktığımızda iddianamelerde mağdurun itirafları var yani bu konuda. Verdiği ifadelere baktığımızda düğün, dernek kurulmuş, şahitler tutulmuş bilmem ne yani bir “nikâh” vesaire adı altında ciddi bir çocuk istismarı; bunun boyutu toplumumuzda nedir, örnekleri ne kadardır, bunu araştırmak üzere kurulduk biz de. Bu sunumunuz gerçekten çok çok önemli. Şuna sadece üzülüyorum: Keşke keşke imkân, olanak olsa da toplumumuz bu konuda çok daha yaygın eğitim süreçlerinden geçse, eğitim müfredatına girse, bu daha iyi tanımlansa, bunun adı iyi konulsa, çocuklarımız bunu bilerek eğitimini ta ilk okuldan itibaren alsalar, önleyici olur diye düşünüyorum.

Çok sağ olun, var olun; emeğinize, dilinize sağlık. Gerçekten çok istifade ettik sevgili Hocalarım. Teşekkür ederim.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Teşekkür ederiz.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Teşekkür ediyoruz Fatma Hanım.

Hocam, buyurun.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Şöyle: Şimdi, başka bir örnekten gitmek istiyorum: Çok beceriklisinizdir; evde yiyecek, içecek, malzeme vardır; girersiniz mutfaka; tak, tak, tak, hepsini yapar, koyarsınız ama eğer deneyiminiz varsa ve beceriniz varsa bunu yaparsınız, yoksa işte, ununuz vardır, şekeriniz vardır, sütünüz vardır, bir türlü helva yapamazsınız. Şu anda ben Türkiye’de unumuzun olduğunu, şekerimizin, sütümüzün, ocağımızın, tenceremizin olduğunu biliyorum ama bunu nasıl olup da helva hâline getireceğimiz konusunda kafalarımız çok karışık. O zaman odaklanmak gerekiyor ve bu da “Önce şunu yapalım, sonra bunu, sonra bunu...” gibi bir önceliklendirmeye ama aynı zamanda da bunu yaparken öbürünün hazırlığını da ihmal etmeden yapıyor olmamız lazım.

Şimdi, Mecliste bir Çocuk Hakları Komisyonu var. Bunun kalıcı, daimî ve organize... Ne diyeyim...

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Kurumsal anlamda anayasal bir kurum hâlinde çalışması.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Evet, çalışması gerekiyor çünkü...

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Bu bizim de dileğimiz Hocam.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Hah! Yani bu, en önemli şey. Bunu yaptığınız takdirde o kurumsal yapı bütün çocuklara ulaşabilir.

Sayın Vekilimin bahsettiği gibi okulda eğitim işini de oradan siz idare edebilirsiniz, çocukların korunması için kurulacak diğer kurumları da idare edebilirsiniz. Yapacağınız yasa... Mesela çocuğun şiddetten korunmasına ilişkin bir yasamız yok.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Müstakil bir yasa diyorsunuz.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Müstakil bir yasa. Hatta çocuğa karşı şiddetin önlenmesi eylem planımız yok. 2011 yılında Aile Bakanlığı kuruluyor, Sosyal Hizmetlerden artık Bakanlığa evriliyor yapı ve görev Aile Bakanlığına veriliyor. Çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi eylem planı... 2011, 2021,

2023; hâlâ bir eylem planımız yok. O yüzden bana göre yapılması gereken en temel şey... Şurada da değilim: “O da dört dörtlük olsun, o da dört dörtlük, o da dört dörtlük olsun, hepsini birlikte yapalım.” Hayır, bizim geleneğimizde o yok.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Yok.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Bizim geleneğimizde “Hadi, çıkalım yola, kervan yolda düzülür.” oluyor. Peki, etkili oluyor mu? İnanınız etkili oluyor. Ben çok değerli 2 milletvekilimizi burada anmak isterim, birisi Aşkın Asan, diğeri Alev Dedegil’di. Onların bireysel çabaları sayesinde, Sağlık Bakanlığının sıkıştırılmasıyla “Hadi yapın, bu sizin göreviniz. Hadi, biraz da şu var, bu var...” derken ortaya çıkan bir yapıdır Çocuk İzlem Merkezi. İlk kurulduğunda dendi ki “Siz bir şeye başlıyorsunuz ama bu elinizde patlayacak.” Hayır efendim, patlamıyor; siz iyi niyetle ve yalnızca çocuğu önceleyerek yaparsanız bu işi, patlamıyor. Daha sonra ben size bu Çocuk İzlem Merkezlerinin memnuniyet çalışmasını da sunabilirim -bir tez çalışması yaptı orada çalışan bir doktor arkadaşımız- yani hakikaten anlatamam size oradan gelen geri bildirimleri.

Küçük... Zamanınız az ama bunu anlatmadan geçemeyeceğim.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Lütfen.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Nilüferciğim, belki sen de vardın o sıra.

Bir gün Çocuk İzlem Merkezine gittim. Doktor Hanım, siz bilirsiniz, hani, hekim olunca hekime hediye gelir böyle ufak tefek; işte, Çorum’dan gelen leblebi getirir falan gibi, öyle olur hani. Ankara’nın bir köyünde 16 yaşında bir kız çocuğu köydeki birisi tarafından taciz ediliyor. Aile köylü, hani, okumuş yazmış değil; bir şekilde Çocuk İzlem Merkezine ulaşıyorlar ve Çocuk İzlem Merkezine geliyor. İşlemleri bir gün içerisinde yapılmış, bitmiş. Ben gittiğimde ertesi gün bana dediler ki: “Hocam, biliyor musunuz, bize bugün hediye geldi.” Yani Çocuk İzlem Merkezine kim, ne hediyesi getirir? “Ne hediyesi geldi?” dedim; şöyle, bir teker ekmek.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Çok güzel.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Yani bu öyle bir şey ki bunun başka hiçbir şeyle yerini dolduramazsınız, işte budur. Ve oradan başlayan... Yani nereye geleceğim? “Her şey hazır olsun, hazır olsun, öyle başlayalım.” değil “Başlayalım, ekleyelim, değerlendirelim, düzeltelim, yeniden devam edelim.” gibi. Böyle olması gerektiğine inanıyorum ben, böyle olursa başarabiliriz diye düşünüyorum.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Teşekkür ediyoruz.

Nilüfer Hocamın son sözleri var mı?

AYLİN CESUR (Isparta) – Dünyayla karşılaştırma verisi var mı?

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Dünyayla karşılaştırma...

Hemen onu da söyleyeyim: Dünyayla karşılaştırma verisi, o, bizim yaptığımız çalışma var demiştik ya, o veri Doğu Avrupa ülkelerinin de içinde olduğu bir grupla birlikte yapıldı ve makale olarak yayımlandı Dünya Sağlık Örgütünün bülteninde “bulleten” yayımlandı. Ben, arzu ederseniz onu sizinle de paylaşırım.

AYLİN CESUR (Isparta) – Nedir yani Türkiye’deki durum?

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Türkiye’deki durum pek çok yere göre daha iyi. Bazı yerlerde insanlar dataalarını açmak istemiyorlar bu konularda.

AYLİN CESUR (Isparta) – O zaman bu işin eğitim düzeyiyle veya başka şeyle alakası yok mu?

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Yok, kültür çok önemli ama...

Şimdi, bakın...

AYLİN CESUR (Isparta) – Çok ilginç, önemli bir şey söylediniz. Çok farklı yani yazılan, çizilenler.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Evet, kültür çok önemli.

Doğu Anadolu Bölgesi’nde, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde kız çocuklarının cinsel istismarı daha fazla görülüyor. Dünyada çok daha fazla; bizde kız çocuk, erkek çocuk arasındaki makas daha kısa, daha dar. Karadeniz Bölgesi’nde erkek çocukların cinsel istismarı daha fazla çıktı. Şimdi, datalar önümüzde, bunlar üniversite öğrencisi yani nasıl olur da... Diyor ki soru şu: 18 yaşından önce senin cinsel bölgene senin onayın ve isteğin olmaksızın cinsel amaçlı dokunan kimse oldu mu? “Oldu.” diyor çocuk. Sonra bunu Romanya’nın verileriyle karşılaştırdım. Nasıl? Onlar da benzer bir şey bulmuşlar. Olay ne biliyor musunuz? İlk cinsel deneyim için bu çocuklar genelevlere götürülüyorlar ve bir erkek çocuk için ilk cinsel deneyimi öyle yaşamak cinsel istismar, çocuk öyle kabul ediyor. Yani o bölgenin kültürünü biliyor olmamız lazım bizim. Bölge kültürünü bilirsek eğer okumak, yazmak işe yarar mı? Bizde mesela, evet, daha çok sosyokültürel olarak, sosyoekonomik olarak daha alt tabakada daha fazla görüyoruz bunu ama onlar belki bize ulaşabilenler.

Ananın, babanın... Annesi çocuk doktoru, babası hukuk fakültesinde öğretim üyesi, çocuk 3 yaşında, babanın cinsel tacizine uğruyor.

AYLİN CESUR (Isparta) – Sıklık peki? Yani dediğiniz ortamlarda ana babası doktor, eğitimli olanlarda daha mı çok görülüyor yani?

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Yok.

AYLİN CESUR (Isparta) – Buradan bu çıkabilir de ben olmadığını bildiğim için ben söyleyeyim diye, tutanağa yanlış geçmesin diye.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Yok, oralarda da var demeye çalışıyorum.

AYLİN CESUR (Isparta) – Münferit olur ama dünyada genel olarak genel bilgi eğitimin bu işte çok önemli, tedavinin önemli bir parçası olduğuna dair. Biraz sizin bu sorduğum soruya verdiğiniz cevabı tersi gibi şu an ben anlıyorum.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Yok. Şöyle söyleyeyim: Her yerde görülür, sıklığı birbirinden farklıdır ama “Okumuş yazmış olmak, sosyokültürel olarak belli bir noktada bulunmak tamamen koruyucu bir faktör değildir.” deniyor.

AYLİN CESUR (Isparta) – O değil o da... Oranları sordum zaten yani oranlar nasıl diye.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – O sizin neyle tanımladığınızla ilgili bir şey.

Şimdi, bakın, Amerika’da bir çalışma yapıyor.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Yani oranlar da zamana ve -Aylin Hanım’ın sorusundaki- coğrafyaya göre de değişiyor.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Değişiyor.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Bu sene böyle olur, seneye başka gibi.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – 2 tane il, Türkiye’de yan yana 2 il...

AYLİN CESUR (Isparta) – Çok subjektif oldu Hocam. Siz bilim adamısınız. Bunun mutlaka bilimsel karşılaştırmalı verileri vardır. Burası da ciddi bir Komisyon olduğu için demin ki o güzel sunumdan sonra daha objektif... Rakamsal bir şey varsa eğer yollarsanız Komisyona sunalım biz.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Bu rakamların bulabilmek hiç mümkün değil.

AYLİN CESUR (Isparta) – Yani İsveç’te nasıldır çocuk istismarı ya da Danimarka’da nasıldır? Bunlar elbette var, baktığımız zaman görebiliyoruz.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – İşte, orada neyi nasıl tanımladığınızla ilgili...

AYLİN CESUR (Isparta) – Neyi tanımladığınız ile oradaki neyi nasıl tanımladığınız aynı grupları karşılaştırarak yapıldığı için...

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Bu dataları çok... Yani mesela Türkiye datasına ulaşabilmeniz mümkün değil.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Ulaşabildiğimiz dataları bir ara bizimle paylaşırsanız belki şey olur.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL –Olur tabii ki.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Şimdi, ben idareciyim. 83-84’te başladım kaymakamlığa. Türkiye’de idari sistemde, mülki sistemde bir yapı var. Saat on birde -cumartesi, pazar hariç- valinin ve kaymakamın katılımıyla asayiş toplantısı yapılır, bütün Türkiye’de saat on bir asayiş saatidir. Orada o beldede, o görev alanında olan olaylar gelir. İşte, 83’te başladım ben, 2010’da bıraktım mülki idareyi. İnanın veriler çok değişmiyordu ve mesela, kültür seviyesi, eğitim seviyesi yükseldikçe olay azalıp artmıyor, sadece şikâyetler artıyor.

AYLİN CESUR (Isparta) – O zaman biz burada niye varız?

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Şimdi, şöyle bir şey: Sosyoloji...

AYLİN CESUR (Isparta) – Bir şey yapmak için buradayız yani...

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Yok, yok, hayır; elimizde uğraştığımız malzeme sosyoloji. Sosyoloji tam anlamıyla bir keşmekeştir ve sosyoloji her şeyi yener, sosyoloji devletten de güçlüdür, hepimizden güçlüdür. Toplumsal gelişmeler hiçbir zaman da kontrol edilemez. Toplum mühendisliği her zaman kötü sonuçlar verir. Başarılı olan devletler, başarılı olan ülkeler sosyolojideki bu keşmekeşi, keşmekeş olarak kabul ederek, onu bir kaos olarak kabul ederek idare eden, ona asla “Şunu engelleyeyim, şunu şöyle yapayım.” gibi zecrî, zoraki tedbirler almayan devletlerdir. Biz mutlaka sosyolojinin bir adım gerisinden gideriz, önünden gidemeyiz.

Hocamın sahasına girdim belki ama buradaki bizi yanıltmasın. Bu demek değildir ki şeyi bırakmayacağız, mutlaka bütün tedbirleri alacağız. Sosyoloji bizim parçamız ama sosyoloji devletten akıllıdır, sosyoloji devletten güçlüdür, hepimizden güçlüdür ve toplumsal olayların hangi tedbire nasıl tepki vereceğini falan hesap edemeyiz.

AYLİN CESUR (Isparta) – Sosyolojinin, geleneklerin, göreneklerin etkisi olduğunu... Ama sosyoloji ve gelenek ve görenekler var diye eğer böyle bakacak olursak biz bu Komisyonu kurma amacımızı yitiririz.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Hayır öyle değil, öyle bakmayacağız.

AYLİN CESUR (Isparta) – Dolayısıyla ben buradaki şeylerin tutanağa geçmesi bakımından söylüyorum, ben katılmıyorum yani muhakkak bunun hem bilimsel karşılığı...

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Efendim, bu sahanın bilimseli bu benim dediğim gibidir.

AYLİN CESUR (Isparta) – Yasal, bilimsel, toplumun eğitiminden tutun da birçok karşılığı var. Bütün bunları aramak ve bulmak için zaten bu Komisyon kuruldu. Dünyanın da karşılaştırmalı rakamlarının olduğu yayın bende de var, ben size yollayayım onu.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Olur.

AYLİN CESUR (Isparta) – Ben tutanağa hani sizin bilimsel bakışınız da geçsin diye soruyu sormuştum.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Şöyle bir şey var...

AYLİN CESUR (Isparta) – Eğitimin bu gelenek ve görenekler ve diğer şeyler üzerinde çok ciddi etkisi olduğunu biliyoruz bilimsel olarak.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Kesinlikle.

Şimdi, bakın, Amerika’da “child advocacy center”ların çocuk koruma merkezlerinin kuruluş tarihi 1985, ilk 1985’te kurulmuş. Bugün Amerika’da 1.200 tane çocuk koruma merkezi var bizim ÇİM’ler gibi.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Yani bizden bir yirmi yıl falan önce mi?

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – 2010’da kuruldu bizdeki.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Otuz yıl neredeyse evet.

ARİFE POLAT DÜZGÜN (Ankara) – Ama ÇİM’den önce de vardı, ismi farklıydı hocam. Sonuçta çocuk koruma evleri her zaman vardı.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Tabii, çocuk koruma evleri ayrı. Sosyal hizmetler cumhuriyet kuruldu kurulalı var zaten.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Himaye-i Etfal Cemiyetleri...

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Tabii, tabii.

Bu “child advocacy center”lar çocuk koruma evleri değil de istismara uğrayan çocukları ilk yakalayıp takip eden, adli sisteme sokan merkezler.

Bizde, Türkiye’de çocuk istismarıyla ilgili ilk çalışma ne zaman yapılmış biliyor musunuz? 1985’te. Bizde 1985’te çocuk istismarıyla ilgili ilk çalışmayı Şule Bilir yapıyor, okullarda kulak çekme, tebeşir atma bilmem ne falan gibi; Amerika’da 1985’te ilk çocuk koruma merkezi kuruluyor.

“Bugün için Amerika’da çocuk istismarı sıklığı nedir?” dediğinizde adamların datası tamamen data üzerinden ve Ulusal Çocuk Koruma Merkezleri Birliğinden geliyor. Biz de böyle bir birlik yok. Biz de Jandarmaya gidiyorsunuz ayrı rakam çıkıyor, polise gidiyorsunuz ayrı rakam çıkıyor, savcılığa gidiyorsunuz ayrı, Sağlık Bakanlığına gidiyorsunuz ayrı; her şey kopuk kopuk. Böyle olunca sizin “güvenilir data” dediğiniz şey ne yazık ki üç beş tane kişinin bireysel çalışmasına kalıyor. Dataları bizim birleştirmemiz lazım, araştırmaların çok açık ve net olması lazım. Ama bu şu demek değil: Araştıralım, çocukların verilerini bir data havuzuna koyalım, o data havuzundan ne olup bittiğini görelim değil. O çocukların kişisel verilerini koruyarak, çocukların başka türlü istismarını engelleyerek, ama nerede ne olduğunu da bilecek şekilde bir merkezi bilgi data havuzunu oluşturmamız lazım.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Kurumsal anlamda.

PROF. DR. BETÜL ULUKOL – Kurumsal anlamda.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Evet, Arife Hocam buyurun. Son sözü size veriyoruz.

ARİFE POLAT DÜZGÜN (Ankara) – Şimdi, bu 6’ncı toplantımızı yapıyoruz ve gerçekten Vekilimin dediği gibi istismar konusunda ilk başladığımızda olaya cinsel istismar diye bakarken, şimdi istismarın her türlü boyutunu gördüğümüz için... Burada bizim bütün kurumlarımıza, bizlere, aile en küçük toplumun birimi olarak düşündüğümüz zaman aslında bu farkındalığı oluşturmak... “İstismar” kelimesini ve özgürlük hakları... Yani bir insanın özgürlüğü nerede bitiyor? Özgürlüğüme kim saldırıyor? Bunların eğitimleri veriliyor yani benim de 2 çocuğum var. Bunları eğitimi boyunca

neler aldığını çocuğum gelip bana anlattığı zaman mutlu oluyorum. “Anne, işte, benim bu bölgelerim benim için özel bölgeler. Buraya benim kontrolüm altında doktor sadece değebilir.” dediği zaman o eğitimi benim Millî Eğitim Bakanlığımından alması beni mutlu ediyor. O yüzden bu eğitimleri yaygınlaştırmamız lazım, belki her türlü eğitimi verebildiğimiz her kurumda vermeye çalışmamız lazım. Askerlik döneminde, o bir aylık kısa dönemde de olsa belki bu istismar konusunu, özgürlük konusunu anlatmamız lazım. Çocukların evde bir yangın çıktığı zaman 112’yi arayacakları gibi 183’ü de kendi hakları için araması gerektiğini, anne-babasına danışmak zorunda olmadığını... Ve 183’ü aradığı zaman anne-baba buna kızmayacak, devlet onu koruması altına alacak. Ya, bunlar çok önemli ve hep konuştuğumuz zaman üniversiteye geldiği zaman bildirim yapıyor çocuk, o zamana kadar kendini güçlü hissedemiyor. Bu vaka örneğinde olduğu gibi çocuk kendi çocuğu olduğu zaman kendini iyi hissediyor ve o zaman şikâyet edebiliyor ailesini ve yaşadığı olayları.

O yüzden ben farkındalığı artırmak adına yani gerçekten bu Komisyonun isminin bile duyulması, ya, insanların “İstismar da neymiş?” diye -artık herkesin elinde bir cep telefonu var- ona bakması; çocuk istismarı, kadın istismarı yani erkek istismarı da var... Ve değer kavramı, işte cinsiyet kavramı. Bunların hepsinin belki çok konuşulması lazım bunların televizyon dizilerinde gündeme getirilmesi lazım ama televizyon dizileri de yeterli olmuyor çünkü dizinin başına bakıyor sonunu bilmiyor. O yüzden onlar da doğru değil yani olayı tamamen takip edecek... Belki bu o Alo 183’ü daha çok çocuklarımıza anlatmamız lazım. Çocuklar cinsiyet kavramıyla... 5-6 yaşından itibaren belki her şeyi anlatmamız lazım, okullarda her çocuğun seviyesine göre bunun ne demek olduğunu anlatmamız lazım. İşte, kanunlarımızda çocukların yaş gruplarına göre 15 yaşından sonra olay farklı oluyor, 15 yaşından önce farklı oluyor, bu durumda çocuğun da buna göre eğitim alması lazım. Anne-babanın alması lazım, özellikle annelerinin alması lazım ki biraz önce dediğiniz gibi birinci dereceden yakınlar bu istismarı yapabiliyor ve aile içinde bunların kapatılmaması lazım. Bunun bir hastalık olabileceğini, istismarı yapan kişinin de tedavi edilmesi gerektiğini belki de anlatmamız lazım.

Epigenetik olay çok önemli yani bunların bir sonraki bölüme aktarılması için... Ben biraz önce Vekilimin söylediği gibi hani “Biz burada ne yapıyoruz?” deyince aslında biz bir farkındalık oluşturuyoruz. Onu söylemek istiyorum.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Arife Hocam, teşekkür ediyoruz.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Hocam, istismarı yapanın genellikle hastalıklı olarak tanımlanmasına biz kadın örgütleri çok karşı çıkıyoruz. “Hastadır, tedavi edilsin.” deyip kurtarıyorlar biraz.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Doğru.

FATMA KURTULAN (Mersin) – Bence öyle yaklaşmamak lazım.

ARİFE POLAT DÜZGÜN (Ankara) – O da vakadan vakaya değişiyor. Hocalarımız, bilirkişiler daha doğru değerlendirir. Ona bizim şu anda yorum...

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Evet, Nilüfer Hocam, buyurun.

DOÇ. DR. NİLÜFER KOÇTÜRK – Sayın Başkan ve vekillerim; gerçekten çok güzel noktalara değindiniz.

Evet, az önce Vekilimin de belirttiği gibi hani belli şeylerde kültürel faktörler kesinlikle rol alıyor yani burada özellikle cinselliğin tabu olması, çocuk haklarının ebeveynlerin hakkı olarak görülmesi; belli şeylerin, cinsiyet eşitsizliğinin olması; saldırganlığı ve ataerkilliği, erilliği normalize eden yapılarda kesinlikle o ülkenin şeyi ne olursa olsun orada kadına şiddet de yüksek, çocuk istismarı oranı da yüksek. Hatta yapılan çalışmalarda şu gözüküyor: Yaşlı istismarı, ondan sonra belli gruplara,

etnik kökenlere saldırı artı çocuk istismarı, kadına şiddet arasındaki ilişkiye bakılmış ve araştırmalarda aslında bunların arasında yüksek korelasyon olduğu görülmüş. Yani biz aslında toplumdaki o şiddeti, görüntüleri azaltırsak; çocuklara gerçekten sorunları çözmeyi, barışçıl yollarla okullarda ve aile içerisinde çözmeyi öğretirsek zaten çocuk o dili öğrenmiyor.

Artı, bu erken evlilik konusunda da bağlamında da en önemli şey okullaşmanın olması yani bu 4+4'te kesinlikle olmazsa olmaz şey örgün eğitim. O çocukları biz açık liselere gönderdiğimiz zaman istismara açık bir hâle getiriyoruz. Ben aynı zamanda bir eğitmeni olarak okullardaki durumları biliyorum yani her perşembe hani staj bağlamında da görüyoruz. Kesinlikle o çocukların örgün eğitime gitmesi lazım. Eğer devlet olarak ve uzmanlar, devlet çalışanları olarak biz o çocuklara erişemezsek, çocukları sadece ebeveynlere bırakırsak yanlış tutumlarda olan ebeveynlerde.... Tabii ki o çocukların erken evlenmesi kadar normal bir şey yok. Yani ben de düşünüyorum, köyde olsam, aile koşullarım uygun olmasaydı ve bir şekilde eğitim hayatım da... Çünkü çocuk değerli hissetmek istiyor. İhmal ve istismara maruz kalan çocuğun aile içinde değere ihtiyacı var. O erken evlilik ona bir şey görüyor yani "Ayrı bir evim olacak, işte değerli olacağım, birisi beni sevecek." diyor ve çocuğun sırf derdi sevilme. Yani özellikle ergenlik dönemindeki bu istismarlarda gördüğümüz şey de şu: Özellikle faillerin itiraz ettiği nokta o; "O da istedi." ya da "Rızası vardı." diye gerekçe üretiyor. Hâlbuki çocuğun tek derdi sevilme çünkü cinsellikle ilgili bir eğitim almamış, çocuk onun cinsellik olduğunu dahi bilmeyebiliyor ama sırf karşısındaki kişi failler tarafından o amaçla kullanılabilir.

O yüzden bunun yolu kesinlikle her yıl düzenli eğitim, ebeveyn eğitimi ve zorunlu hâle getirilmesi. Belki yasal yönden politika yapımcılara gerçekten çok büyük işler düşüyor. Örneğin, evlilik öncesi mutlaka ebeveynlerin anne-babalık becerileri konusunda eğitim almasını zorunlu koymak kesinlikle olmazsa olmaz. Bunu belediyeler mi yapar, STK'lar mı? Ama bununla ilgili... Çünkü dayak atması, çocuğu sallaması, emzirmeyi bilmemesi bile çocuğun ihmal ve istismarına yol açan çok önemli faktörler. Bununla ilgili düzenlemeler şart diye düşünüyorum.

Artı bir de bizim toplumsal olarak dert yandığımız ve çocukların ya da ailelerin çekindiği şey namus, şeref kavramları nedeniyle... Aslında yapılacak kitle iletişimle, medyada verilecek kampanyalarla bunu namusla, şeyle ilgili olmadığı, her koşulda ne olursa olsun çocuğun haklı olduğu, mağdurun haklı olduğu bir mekanizmanın, bir değer topluma verilmesi çok çok önemli ve bunun asla siyasi bir şey olmaması... Yani bunun için belki bütün partiler ortak bir şey mi yapar imzalar... Ve asla kendi kurumlarından ya da diyelim ki bu kadına şiddette de öyle bir şey olduğu zaman hani bunun üstünün örtülmemesi, artı bunun politik amaçlarla kullanılmaması "Sizin görüşten şöyle oldu." ve bu görüşte... Kesinlikle bunlar politikaüstü konular yani kadına şiddet ve çocuğa şiddet çünkü bizim alanda da gördüğümüz şey o. Mesela, en basit bir Kur'an kursunda olan bir şey. Çocuk ilkin söylüyor ama sırf yanlış anlaşılmasın... Bu arada bütün toplumlarda, mesela Katoliklerde de bunu görebiliyoruz, sırf böyle koyu Katoliklerde de bir dönemde bu özellikle biliyoruz bu Vatikan'da olan olaylarda 19 binden fazla erkek çocuğu istismara maruz kaldı 90'lı yıllardan itibaren. Niye? Dine zarar gelmesin diye. Onların yaptıkları da hata, bizde de yeri geldiğinde bunu çok sık görüyoruz toplumumuzda. "Aman belli bir kesime, dini kesime veya siyasi gruba zarar gelmesin." diyerek çocuk haklarını geri plana aldığımız oluyor. Ne olursa olsun bu insan yani hangi siyasi görüşte olursa olsun, hangi şeyde olursa olsun bunu yapabileceğini... Ki alanda gördük; her kişi, her kesimden insan bunu yapabiliyor ama biz bunu politikleştirmedikimizde ve gerçekten çocuğun yanında olduğumuzda o zaman olayın üstünü örtmüyoruz ve o zaman herkes daha açık bir şekilde kurumları korumaya kalkmamış oluyor. O yüzden bence belki bununla ilgili bir şey imzalanması ve bunun topluma verilmesi, asla bunun aleyhinde kullanılmaması, öbür türlü ayrımcılık ve dışlamaya gireceğinin belirtilmesi belki bu bizim yapacağımız topluma örnek olma adına da güzel bir adım diye düşünüyorum.

Bir tek şey eklemek istiyorum: Evet, üst sosyoekonomik düzeyde de en çok gördüğümüz şeylerden biri de duygusal istismar. Özellikle başarı odaklı yetiştirdiğimiz için çocuklarımızı sınav kaygısı, değerli hissettirmeme gibi... Yani onlar da yapıyor ama yapma şekilleri, istismar türleri biraz farklılaşabiliyor.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN CENGİZ AYDOĞDU – Evet, biz teşekkür ediyoruz hocalarımıza.

Katılan Komisyon üyesi arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

İyi akşamlar diliyorum. Böylece 6'ncı Toplantımızı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 17.49

